

27 februari—4 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 3 mars

Sid.

Interpellation av herr Eskilsson ang. åtgärder i samband med statens förvärv av Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnvägar 6

Onsdagen den 4 mars

Förfarandet vid s. k. dubbelval, m. m.	7
Anslag under elfte huvudtiteln:	
Inrikesdepartementet: omkostnader	10
Vissa personalförstärkningar vid medicinalstyrelsen	11
Medicinalstyrelsen: omkostnader	13
Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: omkostnader ..	13
Uppförande av förrådsbyggnad för beredskapssjukhus	14
Personalförstärkningar vid statens sinnessjukhus	15
Utbildning av sinnessjukvårdspersonal	21
Om viss ändring i förordningen om automobilskatt	23
Värdering av varulager vid företagsbeskattningen	24
Om ratificering av konvention avseende bl. a. likalönsprincipen ..	37
Förbättring av invalidpensionens grundförmåner, m. m.	48
Försäljning av kronoegendomen Knivberga 2 ¹	51
Interpellation av herr Anderberg ang. kostnadsfördelningen mellan kommuner, som samverka på skolväsendets område	63

Samtliga avgjorda ärenden

	Sid.
Onsdagen den 4 mars	
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, ang. indelning i valkretsar vid primärkommunala val	7
— nr 2, ang. ändring i den kommunala vallagen m. m.	7
— betänkande nr 3, om ändrad lydelse av §§ 35 och 36 regeringsformen, m. m.	10
Statsutskottets utlåtande nr 11, ang. utgifterna under elfte huvudtiteln (inrikesdepartementet)	10
— nr 32, ang. anslag å tilläggsstat II: Avsättning till fonden för idrottens främjande	22
— nr 33, ang. bestridande av vissa haverikostnader	22
— nr 34, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m.	22
Bevillningsutskottets betänkande nr 7, ang. avdrag vid taxering för lön till hemmavarande barn	23
— nr 10, om ersättning för vissa kostnader i taxeringsmål	23
— nr 13, om viss ändring i förordningen om automobilskatt, m. m.	23
— nr 17, ang. ändrad lydelse av punkten 4 av övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i kommunalskattelagen	24
Bankoutskottets utlåtande nr 3, ang. granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning	37
Första lagutskottets utlåtande nr 6, om åtgärder för att tillföra domstolarna trafikteknisk sakkunskap	37
— nr 7, om lämpligare behandling av värnpliktiga och civilförsvarspliktiga, som av samvetsbetänkligheter vägrar att utföra vapenfri tjänst	37
Andra lagutskottets utlåtande nr 2, ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1958 fattade beslut	37
— nr 3, ang. ändring i lagen om folkpensionering, m. m.	48
Tredje lagutskottets utlåtande nr 2, ang. lag om köttbesiktning m. m.	51
— nr 4, om skyldighet för kommun att söka tillstånd till förvärv av jordbruksfastighet	51
Jordbruksutskottets utlåtande nr 6, ang. försäljning av vissa kronoegendommar, m. m.	51
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1, om en översyn av kommitté- och utredningsväsendet	63

Fredagen den 27 februari

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Palm* för tiden till och med den 2 nästkommande mars på grund av ett från honom inkommet, nu uppläst läkarintyg, utvisande att han till följd av keratit vore sjukskriven för tiden till och med sistnämnda dag.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 64, angående fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva viss utvidgning av gällande rätt till varvsindustrirestitution, m. m.; och

nr 65, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1959/60.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden och betänkande:

nr 1, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser om indelning i valkretsar vid primärkommunala val;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i den kommunala vallagen m. m. ävensom i ämnet väckt motion; samt

nr 3, med förslag till utredning av frågan om ändrad lydelse av §§ 35 och 36 regeringsformen, m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 till Avsättning till fonden för idrottens främjande;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader; samt

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid taxering för lön till hemmavarande barn;

nr 10, i anledning av väckt motion om ersättning av statsmedel för vissa kostnader i taxeringsmål;

nr 13, i anledning av väckta motioner om viss ändring i förordningen om automobilskatt, m. m.; samt

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av punkten 4 av övergångsbestämmelserna till lagen den 27 maj 1955 (nr 255) om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande nr 3, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om åtgärder för att tillföra domstolarna trafikteknisk sakkunskap; samt

nr 7, i anledning av väckt motion om lämpligare behandling av värnpliktiga och civilförsvarspliktiga, som av samvetsbetänkligheter vägrar att utföra vapenfri tjänst;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internatio-

nella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1958 vid dess fyrtioandra sammanträde fattade beslut, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om köttbesiktning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 4, i anledning av motioner om ändring i jordförvärvslagens bestämmelser om skyldighet för kommun att söka tillstånd till förvärv av jordbruksfastighet;

jordbruksutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m., såvitt angår Himnellsända 2¹ i Södermanlands län och stadsägan nr 2174 + 2178 + 2179 + 2340 i Norrköpings stad, jämte i ärendena väckta motioner; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om en översyn av kommitté- och utredningsväsendet.

Kammarrens sammanträde avslutades kl. 14.04.

In fidem

K.-G. Lindelöv.

Tisdagen den 3 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr *Palm* infann sig och intog sin plats i kammaren.

Justerades protokollen för den 24 och den 25 nästlidne februari.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med stöd av bifogade läkarutlåtande får undertecknad härmed vördsamt anhålla om fortsatt ledighet från riksdagsarbetet under tiden från och med den 1 till och med den 8 mars 1959.

Ättonträsk, Granö, den 28 februari 1959

Per Jacobsson

Att riksdagsmannen *Per Jacobsson*, Ättonträsk, Granö, fortfarande är sjuk (magsår) och ordinerad vila från arbetet minst t. o. m. den 8 mars intygas härmed.

Vindeln den 27 februari 1959

S. O. Arvidsson

Provinsiälläkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under första huvudtiteln, avseende anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde; och

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslagen å kapitalbudgeten för budgetåret 1959/60, i vad avser utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 73, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461).

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 74, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 64, angående fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva viss utvidgning av gällande rätt till varvsindustrirestitution, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 65, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1959/60.

Interpellation ang. åtgärder i samband med statens förvärv av Norsholm—Västervik—Hultfreds järnvägar

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 1 och 2 samt betänkande nr 3, statsutskottets utlåtanden nr 11 och 32—34, bevillningsutskottets betänkanden nr 7, 10, 13 och 17, bankoutskottets utlåtande nr 3, första lagutskottets utlåtanden nr 6 och 7, andra lagutskottets utlåtanden nr 2 och 3, tredje lagutskottets utlåtanden nr 2 och 4, jordbruksutskottets utlåtande nr 6 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 66, angående ersättning i visst fall i anledning av yrkesskada; och

nr 68, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 104 § vattenlagen.

Interpellation ang. åtgärder i samband med statens förvärv av Norsholm—Västervik—Hultfreds järnvägar

Herr **ESKILSSON** (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Riksdagen beslöt år 1949 efter förslag av Kungl. Maj:t att förvärva Norsholm—Västervik—Hultfreds järnvägar. I det avtal som träffades mellan kungl. järnvägsstyrelsen och styrelsen för järnvägsaktiebolaget angående förvärv av järnvägen förutsattes bl. a. att bandelarna Åtvidaberg—Västervik och Jenny—Hultfred skulle byggas om till normal spårvidd före år 1968. Återstoden av järnvägen, nämligen sträckan Åtvidaberg—Norsholm, skulle fortfarande förbli smalspårig. Denna sträcka skulle därefter få rent lokala trafikuppgifter, varvid det bl. a. förutsattes, att persontrafiken skulle ombesörjas av landsvägsbuss.

Med anledning av en av mig väckt motion i ärendet uttalade emellertid statsutskottet, att i samband med en eventuell ombyggnad till normalspår borde

även spørsmålet om utbyggnad av hela sträckan Västervik—Norsholm upptagas till prövning. I skrivelse till Kungl. Maj:t gav riksdagen till känna, vad utskottet anfört i denna fråga.

I årets statsverksproposition anmäler kommunikationsministern bl. a., att ombyggnad av bandelen Åtvidaberg—Västervik till normalspår upptagits i statens järnvägars investeringsreserv för att påbörjas, om så befinnes lämpligt ur sysselsättningssynpunkt. För en tid sedan har också arbetet på denna sträcka igångsatts. Med hänsyn till arbetets omfattning och då det skall bedrivas som beredskapsarbete beräknas breddningen ta en avsevärd tid i anspråk.

När breddningen av bandelen Åtvidaberg—Västervik slutförts, kommer trafiken från denna sträcka att ledas över Bjärka—Säby till Linköping. Därmed försvagas trafikunderlaget på sträckan Åtvidaberg—Norsholm, och frågan om järnvägsdriftens nedläggande där torde bli aktuell. Med anledning av vad jag här anförd anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor.

Vilka åtgärder har herr statsrådet vidtagit med anledning av riksdagens skrivelse nr 138 år 1949 i samband med beslutet om förvärv av Norsholm—Västervik—Hultfreds järnvägar?

Vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidtaga för att tillgodose kommunikationsbehovet inom området Åtvidaberg—Norsholm, om järnvägstrafiken på denna sträcka kommer att nedläggas?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.08.

In fidem

K.-G. Lindelöv.

Onsdagen den 4 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00; fölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt. och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Fru *Wallentheim* anmälde, att hon den 1 i denna månad åter infunnit sig vid riksdagen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med talmannen i andra kammaren och talmanskonferensen får jag beträffande riksdagsarbetet vid påsktiden meddela följande:

De sista arbetsplena före påsk beräknas äga rum fredagen den 20 innevarande mars och, om så erfordras, lördagen den 21 mars. Kamrarna sammanträder åter onsdagen den 1 april kl. 14.00 för anställande av eventuella gemensamma omröstningar samt för avgörande av eventuella på föredragningslistan kvarstående ärenden. Skulle plena icke påkallas av dessa skäl, avses utskottsarbetet skola återupptagas sagda onsdag den 1 april, varefter kamrarnas sammanträden kommer att hållas i sedvanlig ordning.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 66, angående ersättning i visst fall i anledning av yrkesskada.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 68, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 104 § vattenlagen.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser om indelning i valkretsar vid primärkommunala val, bi-

Ang. förfarandet vid s. k. dubbelval, m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i den kommunala vallagen m. m. ävensom i ämnet väckt motion.

Till konstitutionsutskottet hade båda kamrarna den 21 januari 1959 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 26, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga i propositionen intagna förslag till

1) lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253);

2) lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753); samt

3) lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (nr 50).

Propositionens huvudsakliga syfte var dels att reglera förfarandet, då någon vid kommunalval befundes vald för två eller flera valkretsar — det föreslagna förfarandet anslöte sig härvid till den för riksdagsmannavalen enligt § 27 riksdagsordningen gällande s. k. efterträdar-metoden — och dels att åvägbringa en bättre proportionalitet mellan mandat-antal och befolkningsunderlag i valkretsar vid val i borgerliga primärkommuner.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått den i anledning av propositionen väckta, till utskottet hänvisade motionen nr 136 i andra kammaren av herr *Håstad*. I motionen hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen mät-

Ang. förfarandet vid s. k. dubbelval, m. m.

te ersätta den av Kungl. Maj:t föreslagna efterträdametoden med den s. k. obefintlighetsmetoden vid personval i kommunala församlingar i de fall, då en person blivit utsedd för mer än en valkrets.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på grund av vad däri anförts hemställt,

A) att riksdagen måtte, med avslag å motionen II: 136, antaga i förevarande del av proposition nr 26 framlagt, under punkten infört förslag till lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253);

B) att riksdagen måtte antaga i förevarande del av proposition nr 26 framlagda, under denna punkt införda

1) förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753), och

2) förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (nr 50).

Reservationer hade anförts till utskottets hemställan under A

1) av herr *Lundström*, som likväl ej antytt sin åsikt;

2) av herrar *Sveningsson*, *Magnusson* i Tumlhult och *Braconier*, vilka inom utskottet yrkat, att utskottet skulle tillstyrka motionen II: 136.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Genom det utskottsutlåtande, som här föreligger och som är ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 26, är det meningen att man nu i lag skall reglera hur det skall förfaras, när någon vid kommunalval blir vald i mer än en valkrets. Detta har i lag icke varit reglerat tidigare.

Man har när detta förslag lagts fram och behandlats i konstitutionsutskottet haft att välja mellan två metoder. Den ena kallas för efterträdametoden och bygger på det förhållandet, att en kandidat, som vid ett kommunalt val är uppförd på listor i flera olika valkretsar, också skall kunna räknas in som le-

damot av fullmäktigeförsamlingen eller som landstingsman i olika valkretsar, och sedan skall den valde själv bestämma, i vilken valkrets han skall avsäga sig mandatet. Den valde har då själv på detta sätt att avgöra vem som skall bli hans efterträdare.

Den andra metoden är vad som kallas för obefintlighetsmetoden. När den användes räknas kandidaten i fråga in bara i en valkrets och förklaras obefintlig i de övriga, där han kan komma i fråga.

Nu kan man framhålla att dessa båda metoder för sammanräkning har vägts emot varandra både i den kungliga propositionen och vid konstitutionsutskottets behandling. Det är med en viss tvekan som både departementschefen och utskottets majoritet har godkänt förslaget att efterträdametoden skall tillämpas.

I anslutning till Kungl. Maj:ts proposition väcktes i andra kammaren en motion av herr Hästad med förslag att obefintlighetsmetoden borde bli den metod som lagfästes och kom till användning. Högerreservanterna till detta utskottsutlåtande har röstat för detta förslag och ansett att det borde ha bifallits. I motionen är fördelarna och nackdelarna mellan de olika metoderna noga prövade mot varandra, och när man gör det måste man enligt vår mening få den uppfattningen, att obefintlighetsmetoden måste vara den bättre och riktigare metoden. Skälen för obefintlighetsmetoden väger tyngre än skälen för efterträdametoden, anser motionären, och vi högerreservanter delar den uppfattningen.

När det gäller dubbelval, där samma person blir vald och kan räknas in i mer än en valkrets, har vi högerreservanter den uppfattningen, att det ur demokratisk synpunkt inte kan vara riktigt tillfredsställande, att tiotusentals personer röstar på vissa kandidater vid ett val, men att en person kan utrustas med en sådan fullmakt, att han ensam beslutar om vem som skall bli hans efterträdare i någon av valkretsarna. Detta är icke en tillfredsställande ordning, och det har funnits möjlighe-

Ang. förfarandet vid s. k. dubbelval, m. m.

ter att genom tillämpande av obefintlighetsmetoden förhindra ett sådant förfarande.

Av formella skäl är det här i kammaren icke möjligt att yrka bifall till herr Håstads motion. Jag avstår alltså därifrån, herr talman, och nöjer mig med vad jag här har anfört.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill först säga att man med stor tillfredsställelse ser att klarhet skapas i den fråga som det här gäller. Hittills rådande system har varit oklart. Varken valmakarna eller väljarna har riktigt vetat, vilket system som skulle komma till användning när en person, som placerats i två valkretsar, väljer den ena.

Vi hade här i riksdagen för ett eller ett par år sedan en debatt just i anledning av en tolkningsfråga av det slag det här gäller. Det visade sig då, att sammanräkningsmyndigheterna kommer till olika slutsatser om vilken metod som skall tillämpas samt att regeringsrättens utslag vid överklaganden ofta kommer som en obehaglig överraskning för den väljarorganisation, som har komponerat listan, samt också för väljarna.

Jag tycker därför, att det viktigaste är att det skapas klarhet och att man får en viss princip fastställd, så att inte den nuvarande tveksamheten skall fortsätta, när det gäller frågan om efterträdare till en person som förklarar, att han önskar bli vald i en av de två valkretsar, där han är uppsatt.

Vilket system man skall välja — det som Kungl. Maj:t har föreslagit eller det som föreslagits i motionen — kan vara tveksamt. Jag tycker uppriktigt sagt, att det är mindre betydelsefullt vilket av systemen man väljer. Båda har sina fördelar och sina nackdelar, och det är ganska svårt att avgöra i vilket fall fördelarna överväger nackdelarna.

Särskilt mot bakgrunden av det beslut som kammaren fattade alldeles nyss i föregående ärende, där det gäller att försöka minska antalet valkretsar, tror jag att nackdelarna med den av Kungl.

Maj:t föreslagna efterträdametoden minskas väsentligt. Efter noggrant övervägande har jag därför ansett mig kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Att jag emellertid har till utskottsutlåtandet fogat en blank reservation beror därpå, att det i utskottets motivering finns ett avsnitt som jag absolut inte gillar. Utskottet beskriver i andra stycket av sitt utlåtande på s. 8, hur den dubbelvalde har möjlighet att påverka frågan om vem som jämte honom skall taga plats i den representation valet avser. Men så tillägger utskottet: »Ej heller kan förhållandet motivera att efterträdametoden för sin tillämpning påbygges med en regel som eliminerar den dubbelvaldes möjlighet i berört hänseende, i synnerhet som en dylik regel måste bli tämligen komplicerad.»

Jag har den uppfattningen, att det vore utomordentligt önskvärt, om man kunde påbygga efterträdametoden med en sådan regel. I varje fall när det gäller val med spaltade sedlar borde man kunna göra en sådan påbyggnad, men jag är inte säker på i hur stor omfattning det i andra fall kan ske. Utskottet har inte varit intresserat av att redovisa någon utredning på denna punkt. Det är ju möjligt att man endast skulle komma till rätta med en del av olägenheterna. I varje fall tycker jag att man borde eftersträva en sådan påbyggnad, och jag kan därför inte hålla med om att det saknas motiv för att försöka få en ändring till stånd.

Jag tror att en undersökning på detta område är motiverad och att det om något år kommer att framföras krav på påbyggnader i denna riktning. Vi är väl alla ense om att det är ytterst önskvärt att få bort de påtalade olägenheterna.

Jag har, herr talman, inte något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr ELMGREN (s):

Herr talman! Herr Sveningsson framställde inte något yrkande, och herr Lundström hade inget annat yrkande än

om bifall till utskottets förslag. Därför kan jag fatta mig kort.

Beträffande vad herr Lundström sade vill jag endast framhålla, att man inom utskottets sekretariat försökt att undersöka möjligheterna av den påbyggnad av efterträddarmetoden som herr Lundström efterlyser. Man har därvid också varit i kontakt med departementet, men det visade sig enligt sekretariatets bedömande vara omöjligt att komma fram till en påbyggnad.

I övrigt kan jag helt instämma med herr Lundström när han säger, att det väsentliga är att det nu träffas ett val och att man fastställer en metod som kommer till användning. Båda metoderna har naturligtvis sina fördelar och nackdelar. Att utskottet förordat efterträddarmetoden beror främst på att det är samma metod som tillämpas vid riksdagsmannaval och att regeringsrätten numera i praxis följer efterträddarmetoden — tidigare gick utslagen till förmån för obefintlighetsmetoden.

Det väsentliga är som sagt att man träffar ett avgörande. Utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottsutlåtandet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad i utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets betänkande nr 3, med förslag till utredning av frågan om ändrad lydelse av §§ 35 och 36 regeringsformen, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Anslag till inrikesdepartementet: omkostnader

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Inrikesdepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 145 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundelin* (I: 267) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 329), hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte till Inrikesdepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 130 500 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 267 och II: 329, i vad de berörde förevarande anslag, till Inrikesdepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 145 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrarna *Boman, Birke, Edström, Nestrup, Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* och fröken *Karlsson* samt herrarna *Nihlfors* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 267 och II: 329, i vad de berörde förevarande anslag, till Inrikesdepartementet: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 130 500 kronor.

Herr BOMAN (fp):

Herr talman! I den huvudtitel vi nu behandlar finns reservationer vid punkterna 2, 5 och 7, i vilka yrkas bifall till motioner från folkpartiet, i denna kammare nr 267, vilken som ett led i en begränsning av statsutgifterna föreslår en nedskärning av omkostnadsanslaget med 10 procent.

Ang. vissa personalförstärkningar vid medicinalstyrelsen

Då denna fråga redan debatterats här i kammaren vid behandlingen av andra huvudtiteln, finns det ingen anledning att ta upp en ny debatt, utan jag ber med hänvisning till den tidigare debatten få yrka bifall till reservationen under den nu föredragna punkten.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Jag tänker inte heller ta upp någon debatt här i dag i denna fråga.

Innan propositionen överlämnats till riksdagen har ju omkostnadsanslagen på inrikesdepartementets huvudtitel minskats från 180 000 kronor till 145 000 kronor. Det är alltså på denna minskade summa, som man från folkpartihåll vill pruta ytterligare 10 procent. En anmärkningsvärd sak i detta sammanhang är att medan man exempelvis vill minska medicinalstyrelsens omkostnadsanslag, har man inte velat röra vid utlänningskommissionens anslag. Innebär det möjligen, att det är svårare för kommissionen att spara på omkostnaderna än det är för medicinalstyrelsen? Jag vet inte. Är det möjligen till följd av glömska, som man hoppat över kommissionen?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Boman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Boman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 42.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Ang. vissa personalförstärkningar vid medicinalstyrelsen

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för medicinalstyrelsen, vilka påkallades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1959 föreslagit, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för medicinalstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60, dels ock till Medicinalstyrelsen: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 4 043 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Birke* och *Sveningsson* (I:144) och den andra inom andra kammaren av herrar *Bengtsson* i Göteborg och *Lothi-*

Ang. vissa personalförstärkningar vid medicinalstyrelsen

gius (II: 191), hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte till Medicinalstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor samt vidtagna härav föranledda ändringar i föreslagen avlöningsstat för styrelsen.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 144 och II: 191, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för medicinalstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1959 förordat;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för medicinalstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60;

c) till Medicinalstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 4 043 000 kronor.

Vid punkten hade reservation anförts av herrar *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 144 och II: 191, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för medicinalstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1959 förordat;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för medicinalstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60;

c) till Medicinalstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor.

Herr **BIRKE** (h):

Herr talman! Det föreslås under denna punkt en viss förstärkning av personalen vid medicinalstyrelsen. I likhet med statskontoret anser reservanterna, att det bör anstå tills vidare med denna utökning. Det bör vidare erinras om att biträdespersonalen vid medicinalstyrelsen har förstärkts från och med innevarande budgetår i överensstämmelse med förslag, som statens organisationsnämnd har framlagt. Detta anser reservanterna vara ännu ett skäl för att man först bör vinna ytterligare erfarenhet, innan man företar den föreslagna utökningen av personalen.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Det förslag, som här föreligger, innebär att en tjänst som byråttandläkare skall indragas och att i stället en tjänst som förste byråsekreterare inrättas. Med hänsyn till arbetsbördans ökning föreslås därutöver att en deltidseftattning inrättas.

Reservanternas förslag, som går ut på att förste byråsekreterartjänsten icke skall inrättas, innebär en försvagning av tandvårdsbyråns kapacitet just nu, när arbetsbördan ökat som allra kraftigast. Det gäller alltså här att ta ställning till utskottets förslag, att man i utbyte mot en tandläkare skulle anställa en administrativ kraft, och detta anser jag vara förnuftigt. För övrigt är den tjänst, som i stället skulle inrättas, placerad i lägre lönegrad än byråttandläkaretjänsten.

Skulle statsmakterna följa reservanternas framställning på denna punkt, blir det väl sannolikt så, att inte något statligt verk i fortsättningen vågar sig på att föreslå sådana här rationaliseringsåtgärder. Man bör vara tacksam för att det vid ett tillfälle som detta är möjligt att byta ut en tandläkare mot en administrativ arbetskraft och på det sättet förstärka personalen hos ett verk.

Jag vill med detta, herr talman, endast yrka bifall till utskottets förslag.

Anslag till medicinalstyrelsen: omkostnader — Anslag till medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: omkostnader

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 5

Anslag till medicinalstyrelsen: omkostnader

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 267 och II: 329, i vad de berörde förevarande anslag, till Medicinalstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 543 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 267 (av herr *Sundelin*) och II: 329 (av herr *Ståhl m. fl.*) hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte till Medicinalstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 488 700 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Birke, Edström, Nestrup, Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* och fröken *Karlsson* samt herrar *Nihlfors* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 267 och II: 329, i vad de berörde förevarande anslag, till Medicinalstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 488 700 kronor.

Herr **BOMAN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):
Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7

Anslag till medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: omkostnader

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 82 900 kronor.

I de förut nämnda likalydande motionerna I: 267 (av herr *Sundelin*) och II: 329 (av herr *Ståhl m. fl.*) hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte till Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 74 600 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 267 och II: 329, i vad de berörde förevarande anslag, till Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 82 900 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Boman, Birke, Edström, Nestrup, Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården.

Ang. uppförande av förrådsbyggnad för beredskapssjukhus

gården, fröken *Elmén* och fröken *Karls-son* samt herrar *Nihlfors* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 267 och II: 329, i vad de berörde förevarande anslag, till Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: Omkostnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 74 600 kronor.

Herr BOMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att på denna punkt få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 8

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 9

Ang. uppförande av förrådsbyggnad för beredskapssjukhus

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 144 och II: 191, såvitt nu vore i fråga, till Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 144 (av herrar *Birke* och *Sveningsson*) och II: 191 (av herrar *Bengtsson* i Göteborg och *Lothigius*) hade hemställts, såvitt

nu var i fråga, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte till Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 280 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Birke*, *Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karls-son* vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 144 och II: 191, såvitt nu vore i fråga, till Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 280 000 kronor.

Herr BIRKE (h):

Herr talman! I sina anslagsäskanden under denna punkt framhåller medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd, att det totala förrådslokalbehovet vid beredskapssjukhusutrustningarna uppgår till ungefär 60 000 kvm, medan man bara har cirka 54 000 kvm disponibla. Genom förhyrning har det lyckats åstadkomma ett utrymme på 3 600 kvm. För att täcka det återstående behovet föreslår nämnden att nu uppföres två nya förrådslokaler. Kostnaderna för varje sådan förrådslokal är 320 000 kronor.

Departementschefen har prutat bort den ena av dessa och föreslår, att man bara skall bygga en. Reservanterna anser emellertid, att det bör ankomma på nämnden att försöka genom förhyrning komma ifrån även denna nybyggnad. Vi har därför reserverat oss för ett anslag av 280 000 kronor.

Jag yrkar bifall till reservationen nr 9 vid denna punkt.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det gäller här om man skall bygga två lagerlokaler eller en eller ingen alls.

Sjukvårdsberedskapsnämnden har begärt att få uppföra tvenne baracker för

Ang. personalförstärkningar vid statens sinnessjukhus

att ha sina förråd uti. Regeringen har gått med på att man får bygga en, och diskussionen gäller nu om vi skall väg- ra även detta och, som reservanternas vill, uppmana sjukvårdsberedskaps- nämnden att förhyra lokaler för alla de förråd, som nu är vad man kan kalla husvillan.

Från beredskapsnämndens sida har redan gjorts ansträngningar att få till stånd förhyrningar. Man har dock inte lyckats uppbringa lokaler, som täcker mer än halva behovet, och fördenskull anses det nödvändigt att man bygger åtminstone en ny förrådslokal.

Det är inga ringa värden som här står på spel. Sjukvårdsberedskapsnäm- den har lager, som representerar ett värde av 50 miljoner kronor, och det är angeläget att denna dyra materiel kommer under tak och förvaras på ett sådant sätt att den inte förfars.

Statsutskottet har under senare år mycket energiskt framhållit värdet av att minska takten i inköpen och i stäl- let försöka att bättre bevara vad man tidigare har köpt. Det är i linje med dessa uttalanden, som detta förslag lig- ger och till vilket jag nu ber att få yrka bifall.

Efter det överläggningen förklarats här- med slutad, gjorde herr andre vice tal- mannen jämlikt därunder förekomna yr- kanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punk- ten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bi- fall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägan- de ja besvarad.

Herr *Birke* begärde votering, i anled- ning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit si- na platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en bör- jan omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Birke* begärde röst- räkning, verkställdes nu votering me- delst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava ut- fallit sålunda:

Ja — 114;

Nej — 16.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännä- givit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 10—28

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29**Ang. personalförstärkningar vid statens sinnessjukhus**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vid- taga de ändringar i personalförteck- ningen för statens sinnessjukhus, som påkallades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1959 föreslagit, dels godkänna av departementschefen förord- dad avlöningsstat för statens sinnessjuk- hus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60, dels ock till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 149 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade ut- skottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne m. fl.* (I: 145) och den andra in- om andra kammaren av fröken *Höjer m. fl.* (II: 193), i vilka — såvitt avsåg förevarande anslag — hemställts, att riksdagen måtte besluta att utöver av de- partementschefen föreslagna nya tjäns-

Ang. personalförstärkningar vid statens sinnessjukhus

ter ytterligare följande skulle inrättas, nämligen 1 överläkartzjänst i Be 1 för den intermedicinska vården och 4 tjänster som förste skötare — arbetsterapeuter i Ao 9 samt att anslaget Statens sinnessjukhus: Avlöningar måtte uppräknas med 84 000 kronor,

dels ock en inom andra kammaren av herr *von Friesen* och fröken *Höjer* väckt motion (II: 330).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 145 och II: 193 samt II: 330, förnämnda båda motioner i vad de berörde förevarande anslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som påkallades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1959 förordat;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60;

c) till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 149 000 000 kronor.

Vid punkten hade reservation anförts av herrar *Edström* och *Nestrup*, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 145 och II: 193, i vad de berörde förevarande anslag, ävensom med avslag å motionen II: 330

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som påkallades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1959 och reservanternas förordat;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för statens sinnessjukhus,

att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60;

c) till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 149 084 000 kronor.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Gammal erfarenhet lär oss, att det ej blott är en humanitär uppgift utan även ett ekonomiskt intresse för samhället att bota och hjälpa den sjuke eller skadade hellre än att genom underlåten hjälp skapa ett bestående invalidtillstånd. Utredningar gjorda vid statens arbetsklirik här i Stockholm visar med överväldigande klarhet, att för varje rehabiliterad sjuk sparar samhället oftast tiotusentals kronor. Vår sjukvård har i första rummet en *humanitär* uppgift, det skall vi aldrig glömma, men särskilt i tider, då samhället har ont om pengar, bör man ej heller glömma den *ekonomiska* synpunkten. Det är för samhället synnerligen dyrbart att inte utnyttja alla till buds stående möjligheter att förebygga och bekämpa sjukdom och arbetsförmåga.

Den snålhet, som statsmakterna sedan flera år visat beträffande mentalsjukvårdens utrustning, är ur denna synpunkt för vårt samhälle synnerligen dyrbar. I stället för att liksom inom kropps-sjukvården söka intensifiera vården och förkorta vårdtiden, vilket endast kan ske genom bättre utrustning och tillräckligt talrik och kvalificerad personal, har man praktiserat ett låt-gå-system, där den vetenskapliga forskningens framsteg inte helt utnyttjats, där vårdtiderna blivit onödigt långa och vårdplatserna ej räckt till. De sjuka har inte heller återbördats till arbetsförmåga i den utsträckning som erfarenhetsmässigt borde ha varit möjligt. Framstegen inom mentalsjukvården har under senare år varit storartade, men de har inte helt utnyttjats inom de statliga mentalsjukhusen.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1956/57 föreslog medicinalstyrelsen, att man för att kunna följa med i utvecklingen och utnyttja de nya möjligheterna

Ang. personalförstärkningar vid statens sinnessjukhus

under en femårsperiod borde öka antalet sjukvårdstjänster vid samtliga statliga mentalsjukhus med omkring 1 000 — de särskilda tjänsterna för arbetsterapi och hjälpverksamhet var därvid inte medtagna. Denna plan har av departementet knappt följts till hälften och i år mindre än tidigare. Därtill kommer, som mentalsjukvårdsdelegationen påpekat, att den kvalificerade sjukvårdspersonalens arbetstid i alltför stor utsträckning upptages av sysslor, som lämpligen skulle kunna övertagas av personal utan sjukvårdsutbildning. Orsaken är att det inte heller finns tillräckligt antal städskor och tillräcklig ekonomipersonal.

En annan synpunkt är att läget på arbetsmarknaden för närvarande är sådant, att det med den målsättning, som torde vara gemensam för alla politiska meningsriktningar, utgör ett starkt samhällsintresse att bereda sysselsättning åt de arbetslösa. Det är då betydelsefullt att inom tidigare eftersatta sjukvårdsområden kunna anställa personal för sådana uppgifter, varigenom den ordinarie sjukvårdspersonalen avlastas, såsom städning av lokaler osv., vilka väl kan skötas av icke särskilt utbildad personal.

Arbetsmarknadsstyrelsen har bl. a. föreslagit olika utbildningskurser för de arbetslösa. En sådan utbildning, som enbart tar hänsyn till rådande arbetslöshet, innebär emellertid en högst osäker investering genom riskerad övergång till andra yrken, då arbetsmarknadsläget blir ett annat.

Jag erinrar också om att utvecklingen på arbetsmarknaden tenderar mot rationaliseringar, automation, m. m. Med oförminskad produktion kan industrien nedbringa antalet arbetstagare. Härigenom skulle utrymme beredas för ökning av arbetskraften inom serviceyrkena, av vilka hälso- och sjukvården har ett betydande antal med över 70 000 anställda vid kropps- och mentalsjukhusen.

En billig och god väg för bekämpande av en del av den kvinnliga arbetslösheten är att öka den allför ringa personalen på mentalsjukhusen. Ur arbetslös-

hetsbekämpandets synpunkt borde därför i dagens situation medicinalstyrelsens ovannämnda femårsplan hellre påskyndas än hållas tillbaka. Det blir därigenom ökade arbetstillfällen och mindre kostnader för arbetslöshetens bekämpande på andra fält. Tag pengarna från arbetslöshetsanslagen. De ökade utgifter, som därigenom uppkommer, kompenseras dessutom mer än väl av minskade utgifter inom invalidvården.

Det är med utgångspunkt från dessa reflexioner som jag hemställer om bifall till den vid punkten 29 fogade reservationen, varigenom en viss begränsad ytterligare personalförstärkning vid våra mentalsjukhus redan i år skulle kunna bli möjlig. Därigenom förbättras sjukvården och bekämpas arbetslösheten.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Herr Edström vill tydligen söka vidga denna debatt om mentalsjukvården genom att som motiv för ytterligare personalförstärkning hänvisa till angelägenheten av att bekämpa arbetslösheten. Det är emellertid ett ganska vidlyftigt resonemang, som jag inte skall ge mig in på. Det har nämligen inte något särskilt intimt samband med det förslag som statsutskottet här tillstyrkt.

Vi har här i kammaren under en följd av år diskuterat mentalsjukvården. Alla har varit lika intresserade av att en upprustning av densamma skall ske. Det är bara om takten för denna upprustning, som meningarna varit delade. Våra ekonomiska resurser har helt enkelt inte räckt till för att på en gång göra allt vad vi kanske annars hade önskat åstadkomma. Ett faktum är dock att upprustningen av mentalsjukvården under 1950-talet varit anmärkningsvärt god.

Det förslag som nu framlagts i den kungl. propositionen och som tillstyrkts av statsutskottet är också ett tecken på att upprustningen på detta område fortsätter på samma sätt som tidigare. Även om man bortser från den genom arbetstidsförkortningen erforderliga personal-

Ang. personalförstärkningar vid statens sinnessjukhus

förstärkningen är vad som här föreslås faktiskt den största personalförstärkning som någonsin föreslagits. Vi måste väl alla vara glada över att det varit möjligt att göra denna upprustning av mentalsjukvården och att vi kunnat använda våra resurser på detta sätt.

Det är klart att man behöver göra ännu mer men i det sparsamhetens klimat som nu råder i fråga om statens utgifter, där det alltså gäller att söka spara på alla områden, har det helt enkelt inte varit möjligt att gå längre än vad man nu gjort. Man bör därför vara tillfreds med vad som här föreslås och hoppas att denna framstegstakt skall fortsätta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Herr Edström har utförligt motiverat den vid denna punkt fogade reservationen, men i egenskap av motionär ber jag ändå att få säga ett par ord.

Utskottets talesman tryckte särskilt på sparsamhetssynpunkten. Alla vet vi ju också att man i dessa tider måste iakttaga sparsamhet. I vår motion föreslår vi emellertid inrättandet av ett antal särskilt kvalificerade tjänster, som vi anser skulle kunna bidra till att förbättra vården. Det är detta syfte som är den springande punkten.

Departementschefen har motiverat reduktionen av antalet tjänster med hänvisning till det statsfinansiella läget, och även utskottets talesman anförde samma skäl. Vi kan dock inte anse detta argument vara relevant, då ju en fullgod och modern vård skulle kunna medföra betydande kostnadsminskningar för det allmänna i form av minskat behov av sjukvårdsplatser, mindre utgifter för hjälp åt långvarigt sjuka, mindre medicinskostnader o. s. v. Jag vill därför i likhet med herr Edström understryka att det är angeläget att de av motionärerna föreslagna kvalificerade tjänsterna inom mentalsjukvården nu inrättas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Till herr Birger Andersson vill jag replikera, att det just är ur sparsamhetssynpunkt som jag yrkar på högre anslag vid denna punkt. Det är, anser jag, felaktig sparsamhet att spara något hundratal tusen kronor genom att inte anställa erforderlig personal där den behövs och samtidigt anslå ett bortåt tusen gånger så stort belopp till arbetslöshetens bekämpande genom åtgärder, som många gånger inte är särskilt rationella i det långa loppet.

Det bästa sättet att bekämpa arbetslöshet är att anställa tillräckligt med folk i sådana befattningar, som samhället behöver. Det är dålig sparsamhet att inte fullt utnyttja de vårdplatser vi har vid mentalsjukhusen. Det är dyrt att bygga nya sjukhus. Varje år anslår vi flera tiotal miljoner kronor till byggande av mentalsjukhus. Därvid sparar vi inte. Men då det gäller att utnyttja de platser som redan finns vill man spara genom att inte ställa erforderlig personal till förfogande.

Det är, fastslår jag än en gång, en dålig form av sparsamhet, som i realiteten kostar samhället mycket pengar. Det är dylika former av sparsamhet som leder fram till den dåliga samhällsekonomiska situation som vi i dag har.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag skall bara ta upp ett par synpunkter, som blivit berörda i debatten, nämligen dels frågan om sparsamheten och dels frågan om ett fullt utnyttjande av de redan befintliga mentalsjukhusen.

Läget är det, att man nästan överallt på mentalsjukhusen håller på med ombyggnadsarbeten. Det innebär, såsom jag redan vid tidigare tillfällen framhållit i denna kammare, att man på de flesta håll inte kan utnyttja alla de lokaliteter som står till förfogande. På grund av ombyggnadsarbeten på äldre avdelningar måste man evakuera en del paviljonger och tränga samman patienterna i andra lokaler.

Vi befinner oss alltså mitt uppe i en omställning av mentalsjukvården.

Ang. personalförstärkningar vid statens sinnessjukhus

Det är ett övergångsskede och det tar några år innan vi blir färdiga. Det betyder att vi i många fall inte kan utöka personalen och få en adekvat användning av den. Jag är medveten om att det vid vissa sjukhus skulle vara önskvärt att ha större personal med hänsyn till beläggningen. Jag är emellertid inte övertygad om att man på alla dessa sjukhus, där man nu är beredd att ställa personal till förfogande, skulle kunna utnyttja den personalen på ett fullt tillfredsställande sätt.

Det är inte så att den svenska mentalsjukvården vid jämförelse med vilket annat lands mentalsjukvård som helst har en lägre personaltäthet. Jag tror mig våga säga, att vi i stort sett har en tillfredsställande personaltäthet på våra mentalsjukhus.

Våra brister är väsentligast i fråga om läkare och i fråga om den mest kvalificerade personalen. I det fallet gör vi vad vi kan för att få bättre resurser, men vi känner också alla till den brist, som finns i fråga om läkare, och hurusom de, som utbildar sig till läkare, har valt andra specialiteter än psykiatrien. Vi försöker fånga in så många som möjligt av dessa läkare genom att skapa lasarettpsykiatriska kliniker och locka läkare dit, ävensom genom att gestalta våra nya mentalsjukhus till bättre överensstämmelse med kroppssjukhusen. Men det tar dock sin tid innan vi får erforderligt antal psykiatriker för de tjänster som det finns beställning för inom ramen för det stora program vi har.

Jag tror alltså, att det är nödvändigt att i första hand bygga ut och bygga om — om jag så får uttrycka mig — vår mentalsjukvård. Det gäller dels att bygga om de äldre sjukhusen och lokaliteterna och dels att bygga nya sjukhus.

Till det ändamålet anslår vi årligen mellan 35 och 40 miljoner kronor. Jag tror mig våga säga att det program, som vi inom ett par veckor kommer att framlägga för en fortsatt utbyggnad av mentalsjukvården, kommer att visa vilket intresse regeringen verkligen har för denna sak. Det är möjligt att vi då

kommer att föreslå en höjning av anslaget med mellan 5 och 10 miljoner i förhållande till innevarande år, ty vi anser att detta är grundvalen för den fortsatta utbyggnaden av mentalsjukvården.

Jag vill i detta sammanhang också framhålla, att om riksdagen kommer att godta ett sådant program betyder det, så långt vi nu kan se, att vi under åren 1961 och fram till 1964 behöver anställa ytterligare 2 000 i mentalsjukvården. Jag kan alltså lugna de talesmän ifrån folkpartiet, som här är angelägna att gå utöver den ram, som regeringen nu har föreslagit och som utskottet tillstyrkt. Vi kommer inom de närmaste åren att bli i tillfälle att votera om och besluta om personalförstärkningar för mentalsjukvården av en sådan omfattning, att det blir fråga om en verklig kostnadsbelastning för staten.

Sedan har man här sagt att det vore av värde med hänsyn till den rådande arbetslösheten, att vi nu tog in ytterligare personal i mentalsjukvården. Det ligger en hel del i det resonemanget, och vi har inte på något sätt ställt oss främmande inför den tankegången. För ungefär två månader sedan hade inrikesdepartementet en överläggning med medicinalstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Vi tog då upp detta problem och vi tillfrågade arbetsmarknadsstyrelsen, huruvida man därifrån skulle kunna medverka till en utbildning av låt oss säga ytterligare 200 personer i mentalsjukvården, vilka skulle få genomgå fastställd grundutbildning.

Vi hade då kommit så långt med arbetsmarknadsstyrelsen att vi praktiskt taget var överens om att detta skulle ske och att vi skulle försöka igångsätta utbildningen på sådana orter, där kvinnlig arbetskraft gick sysslolös.

Men vad blev resultatet av våra överläggningar med medicinalstyrelsen, som fick i uppdrag att göra en utredning om hur denna utbildning i praktiken skulle kunna genomföras? Jo, det visade sig att vi inte hade sjukhus, inte kliniker, inte läkare o. s. v. i tillräcklig utsträckning för att kunna företa denna utbildning.

Ang. personalförstärkningar vid statens sinnessjukhus

Möjligtvis skulle vi kunna ta in 30 utöver vad som finns angivet i det program för grundutbildning, som nu genomförs. Vi håller nu på att undersöka om detta är realiserbart.

Jag vill alltså säga, att även om detta tal om att man skulle kunna utnyttja den situation, som vi befinner oss i, är bestickande, så är det inte praktiskt genomförbart — tyvärr, vill jag gärna tillägga, ty vi hade nog med hänsyn till den personalökning, som vi avser att göra om ett par år, önskat att kunna igångsätta en väsentligt ökad grundutbildning redan nu.

Nu vet jag att herr Edström omedelbart kommer att inkassera detta som ett argument i en kommande reservation, där det talas om att anställa ytterligare klinicklärarinnor. Men jag skall genast bemöta en sådan invändning. När vi har diskuterat frågan om klinicklärarinnor har vi självfallet gjort det mot bakgrunden av den bristsituation vi har beträffande sjuksköterskor. Vi har därför måst gå en annan väg, nämligen att söka stimulera våra sjuksköterskeskolor att nu ta in ett ökat antal elever för utbildning till sjuksköterskor, så att vi får ett underlag för en vidare utbildning av sjuksköterskor bl. a. till klinicklärarinnor och motsvarande och därigenom kunna vidga vår utbildning över huvud taget. Går vi den motsatta vägen, nämligen att inrätta låt oss säga ett tiotal tjänster för klinicklärarinnor och söker engagera sjuksköterskor för dessa utbildningsuppgifter, så betyder det ju ändå att vi från våra nuvarande sjukhus tar bort motsvarande antal sjuksköterskor.

Vi har haft tillräckligt många uppvaktningar av herr Edström och andra från Lund beträffande bristen på sjuksköterskor, inte minst däri, för att säga oss att vi inte kan gå fram den vägen. Vi måste välja vägen att öka utbildningsresurserna och utbilda flera sjuksköterskor. Det gör vi också i samverkan med landstingen och storstäderna. Jag kan nämna att det nu är klart, att Malmö stad kommer att inrätta en pro-

visorisk sjuksköterskeskola, där intagning för provtjänstgöring kommer att ske redan i höst. Det har skett i samverkan mellan departementet och Malmö stad, och det betyder att vi får en utbildning av 40 sjuksköterskor per år fr. o. m. nästa år. Det är likaså klart, att landstingen vid sina sjuksköterskeskolor har lyckats pressa in ytterligare ett 60-tal elever för att på det sättet vidga utbildningskapaciteten.

Jag vill alltså säga att vi är på väg att få bättre möjligheter för en vidgad utbildning, och vad vi åstadkommer i fråga om personaluppsättningen inom mentalsjukvården genom det förslag, som regeringen här framlagt och som utskottet tillstyrkt, betraktar vi i detta läge som fullt tillfredsställande. Jag tror att vi har tillräcklig kännedom om situationen inom mentalsjukvården för att våga göra detta uttalande.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill först till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet uttrycka min tacksamhet och min respekt för vad han gjort, när det gäller mentalsjukvårdens utbyggande, såväl före som under sin statsrådstitid. Jag vill vara den förste att erkänna, att läget högggradigt förbättrats. Men att vi fått det bättre hindrar inte att vi önskar få det ännu rationellare.

Jag noterar också med största tacksamhet, vad statsrådet här har meddelat om planerna för framtiden och de positiva insatser, som vi tydligt kan hoppas på, såväl när det gäller utökad sjuksköterskekader som förbättrad mentalsjukvård här i landet. Men det är ett par saker som jag i alla fall vill erinra om.

Herr statsrådet talade om personaltäteten inom mentalsjukvården och ansåg att den var relativt tillfredsställande. Jag kan inte instämma på den punkten. Det är riktigt att skillnaden inte blir så stor om man jämför med den statistik från gångna år, som vi har från andra länder; de ligger dock något hög-

re än vi. Det väsentliga i detta sammanhang är dock, att vår mentalsjukvård just nu befinner sig i sjudande utveckling och helt ändrar karaktär. Personaltätheten behöver därför ökas på ett helt annat sätt än tidigare och närma sig kroppssjukvårdens personaltäthet, som ju ligger mer än dubbelt så högt. Det är där problemet ligger — vi måste just nu snabbt öka personaltätheten, på samma sätt som skedde för kroppssjukvårdens del vid upprustningen under 1930-talet.

Sedan skulle jag i detta sammanhang också vilja säga några ord om arbetslöshetens bekämpande. Som jag ser saken, kan vi för närvarande bereda minst ett par hundra personer arbetstillfällen vid våra mentalsjukhus på enklare arbetsposter. Den kvalificerade sjukvårdspersonalen avlastas på så sätt till förmån för mer kvalificerade uppgifter. Här kan således arbetslösa utnyttjas, till nytta och ekonomisk vinning för landet. Enligt min mening är detta en av de bästa formerna för arbetslöshetens bekämpande.

Sedan är det riktigt att vi har brist på klinicklärarinnor och därför svårigheter att öka utbildningen av sjukvårdspersonal. En viss ökad utbildning kan vi dock få till stånd och jag återkommer till den saken vid behandlingen av punkt 32, där statsutskottet ju har gått emot motionerna även i detta avseende. Det är ytterst viktigt att genom ökad tillgång till klinicklärarinnor vid våra sjukhus få personalen bättre utbildad.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 30 och 31

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32

Anslag till utbildning av sinnessjukvårdspersonal

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för utbildning av sinnessjukvårdspersonal, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60, dels ock till Utbildning av sinnessjukvårdspersonal: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 780 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 145 av herr *Sunne m. fl.*, och II: 193, av fröken *Höjer m. fl.*, hade — såvitt avsåg förevarande anslag — föreslagits inrättande av 11 tjänster som biträdande instruktionssköterska i Ao 11, varav 8 vid sinnessjukhusen och 3 vid lasaretten, samt att anslaget Utbildning av sinnessjukvårdspersonal skulle uppräknas med 126 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 145 och II: 193, i vad de berörde förevarande anslag,

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för utbildning av sinnessjukvårdspersonal, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60;

b) till Utbildning av sinnessjukvårdspersonal: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 780 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Edström* och *Nestrup*, fröken *Elmèn* samt herrar *Nihlfors* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 145 och II: 193, i vad de berörde förevarande anslag,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för utbildning av sinnes-

Anslag till utbildning av sinnessjukvårdspersonal

sjukvårdspersonal, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1959/60;

b) till Utbildning av sinnessjukvårdspersonal: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 906 000 kronor.

Herr **EDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Jag kommer här in på den punkt, som jag nyss berörde.

På grund av vetenskapens snabba framsteg på mentalsjukvårdens område är intensifierad utbildning av vår sinnessjukvårdspersonal en för närvarande högst angelägen sak — det har vi statsrådets ord på för en liten stund sedan, det har också omvittnats av alla utredningar som haft hand om denna fråga under de sista åren. Föregående års riksdag fattade en del goda beslut i detta avseende, men ännu återstår mycket att göra.

Den väg, som i detta avseende anvisats i motionerna I:145 och II:193, nämligen att anställa en biträdande instruktionsskötarska vid vart och ett av de största statliga mentalsjukhusen i enlighet med medicinalstyrelsens förslag, är både effektiv och jämförelsevis billig. Kostnaden skulle inte uppgå till mera än 126 000 kronor per år. Eleverna skulle därigenom under sin praktiska utbildning erhålla betydligt omsorgsfullare ledning, såväl när det gäller att lära sig uppgifterna inom ren mentalsjukvård som även för att bli mer förtrogna med kroppssjukvård. Vi har ju mer och mer fått klart för oss, att det inte går att skilja dessa sjukvårdsuppgifter åt med vattentäta skott utan att de i stället i mycket har gemensamma problem.

Genom bifall till reservationen skulle vi få bättre utbildning av vår mentalsjukvårdspersonal, en sak som statsrådet — efter vad som framgick av hans anförande nyss — just eftersträvat. Jag hemställer därför om bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **ANDERSSON, BIRGER**, (s):

Herr talman! Statsutskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka de motioner

som här föreligger. Utskottet har haft flera skäl för sitt ståndpunktstagande, bland annat kostnadsfrågan. Reservanternas förslag är dock 126 000 kronor dyrare än utskottets förslag.

Chefen för inrikesdepartementet har redan motiverat departementets syn på denna fråga och talat om de svårigheter som yppar sig beträffande utbildningen på detta område. Vi har även fått en klar bild av hur man tänker sig utvecklingen; att man i en raskare takt skall bygga ut mentalsjukvården. År för år har skett en förbättring på detta område, och genom de beslut som i dag fattas bygger vi vidare på den linjen. Under sådana förhållanden anser jag att man, för att rimligen ekonomiskt kunna klara situationen, bör vara tillfreds med de förslag som föreligger.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 33—132

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 133

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 till Avsättning till fonden för idrottens främjande;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för

Om viss ändring i förordningen om automobils katt

Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner angående avdrag vid taxering för lön till hemmavarande barn; och

nr 10, i anledning av väckt motion om ersättning av statsmedel för vissa kostnader i taxeringsmål.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om viss ändring i förordningen om automobils katt

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 13, i anledning av väckta motioner om viss ändring i förordningen om automobils katt, m. m.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 293, av herr *Ebbe Ohlsson m. fl.*, och II: 363, av herr *Lothigius m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana ändringar i förordningen om automobils katt, att skatten för fordon, som vore utrustat med mer än ett karosseri eller med tillfällig lastningsanordning skulle bestämmas med hänsyn tagen till den tid, under vilken de olika karosserierna respektive lastningsanordningarna kommit till användning, samt att Kungl. Maj:t måtte utfärda förordning angående lättnader i fråga om besiktningsskyldighet för fordon, som tillfälligtvis försåges med särskilt karosseri.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 293, av herr *Ebbe Ohlsson m. fl.*, och II: 363, av herr *Lothigius m. fl.*, om viss ändring i förordningen om automobils katt, m. m., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *OHLSSON, EBBE*, (h):

Herr talman! Ju längre vi vistas i det här huset, desto bättre kommer vi underfund med hur pass värdefulla — eller skall jag säga ändamålsenliga? — kungliga kommittéer och utredningar kan vara. De kan vara bra på många sätt. I dessa kommittéer finns ett antal damer och ett överväldigande antal herrar, herr talman, som sitter samlade kring ett bord för att försöka lösa de föreliggande problemen i enlighet med Kungl. Maj:ts direktiv. Kommittéerna kan också vara bra ur den synpunkten att utskott här i riksdagen kan åberopa dem och säga att »med anledning av den och den utredningen så bör motionen ingen åtgärd föranleda».

Jag tror att det är andra gången — med ett litet förbehåll, herr talman, möjligen tredje gången — som jag nu i ett vällovligt syfte har motionerat i en eller annan angelägenhet och fått bevillningsutskottets besked om att 1953 års trafikutredning alltjämt pågår och har dessa spörsmål under behandling.

I år har herr *Lothigius* och jag väckt en motion med syfte att få till stånd en ändring i förordningen om automobils katt i vad det gäller de tyngre fordonen, en enligt vår uppfattning mycket angelägen motion, eftersom de nuvarande bestämmelserna vållat en mycket stor grupp människor betydande olägenheter, kostnader och svårigheter.

Jag vill inte klandra utskottet i sak. Utskottet åberopar just vad jag nämnde om 1953 års trafikutredning men är mycket välvilligt. Man säger — om jag får lov att referera — att »utskottet är medvetet om att de nuvarande reglerna om beräkning av skatt efter tjänstevikt i vissa fall kan föranleda en högre skattebelastning än som i och för sig är motiverad», och vidare på annat ställe: »De av motionärerna framförda synpunkterna är därför värda beaktande».

Vad jag egentligen är förvånad över är att inte 1953 års trafikutredning går de ärade ledamöterna i bevillningsutskottet på nerverna. Jag tycker att det hade varit rätt trevligt, om jag så får säga, herr talman, att någon gång få se

från bevillningsutskottets sida en ad-
monition till denna trafikutrednings le-
damöter att de skulle kunna påskynda
sitt arbete. Jag måste säga att jag är
ganska upprörd, kanske inte över detta
— det är bevillningsutskottets sak —
men över att det år från år från år
låter likadant, att det över huvud taget
aldrig någonsin blir ett resultat. 1953
års trafikutredning är i dag snart 6 år
gammal, och bevillningsutskottet säger
— kanske inte ordagrant, men innebör-
den är densamma — att utredningen
räknar med att bli klar någon gång till
nästa år. Jag vill minnas att man även
1956 sade att trafikutredningen skulle
bli klar »följande år».

Herr talman! Jag vill gärna ha in i
protokollet att jag betecknar det hela
som en skandal.

Herr SNYGG (s):

Herr talman! Herr Ebbe Ohlsson
framställde ju intet yrkande, och jag
behöver väl därför inte ge mig in i nå-
gon sakdebatt av den föreliggande frå-
gan, vilket ju inte heller han gjorde.

Motionärerna har föreslagit att riks-
dagen skulle avlåta en skrivelse till
Kungl. Maj:t i fråga om beskattningen
av motorfordon. Bevillningsutskottet av-
styrker motionen med hänvisning till
att den pågående utredningen kommer
att ta ställning även till det spörsmål
som motionärerna aktualiserat. Enligt
vad utskottet inhämtat kommer trafik-
utredningen att bli färdig med sitt ar-
bete nästa år. Herr Ebbe Ohlsson har
kanske rätt i att liknande förhoppningar
kommit till uttryck redan tidigare. Med
den press på utredningen som jag tror
bevillningsutskottets betänkande inne-
bär, finns det emellertid skäl att hoppas
att utredningen verkligen kommer att
framlägga resultatet av sitt arbete näs-
ta år.

Jag har alltså intet annat yrkande än
om bifall till utskottets betänkande.

Efter härmed slutad överläggning bi-
fölls vad utskottet i förevarande betän-
kande hemställt.

Ang. värdering av varulager vid före- tagsbeskattningen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets
betänkande nr 17, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till lag
angående ändrad lydelse av punkten 4
av övergångsbestämmelserna till lagen
den 27 maj 1955 (nr 255) om ändring
i kommunalskattelagen den 28 septem-
ber 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta
motioner.

I en den 21 november 1958 dagteck-
nad, till bevillningsutskottet hänvisad
proposition, nr 27, hade Kungl. Maj:t
föreslagit riksdagen att antaga vid pro-
positionen fogat förslag till lag angä-
ende ändrad lydelse av punkten 4 av
övergångsbestämmelserna till lagen den
27 maj 1955 (nr 255) om ändring i kom-
munalskattelagen den 28 september 1928
(nr 370).

I samband med 1955 års reform av
företagsbeskattningen hade införts vis-
sa begränsningar i rätten för företa-
garna att nedskriiva varulager. Därvid
maximerades nedskrivningarna i prin-
cip till 60 procent av lagrets värde. En-
ligt 1955 års regler skulle sålunda lag-
ret upptagas till minst 40 procent av
värdet. Bestämmelserna skulle tillämpas
första gången vid 1960 års taxering. För
mellanliggande år medgaves övergångs-
vis längre gående nedskrivningar. För
1958 och 1959 års taxeringar bestämdes
sålunda högsta tillåtna nedskrivning i
princip till 70 procent.

I propositionen hade föreslagits, att
det fulla ikraftträdandet av 1955 års la-
gervärderingsregler skulle uppskjutas till
1961 års taxering och att vid 1960 års
taxering varulagret skulle få värderas
enligt samma regler som gällde vid 1958
och 1959 års taxeringar.

Till utskottet hade hänvisats följande
i anledning av propositionen väckta mo-
tioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 384,
av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 462, av
herr *Hjalmarson m. fl.*, vari hemställt,
att riksdagen måtte besluta sådan änd-
ring av anvisningarna till 41 § kommu-

Ang. värdering av varulager vid företagsbeskattningen

nalskattelagen, att det lägsta värde till vilket varulager vid beskattningsårets utgång må upptagas skulle fastställas till 30 procent av lagrets anskaffningsvärde eller, därest återanskaffningsvärdet å balansdagen vore lägre, sistnämnda värde, i förekommande fall efter avdrag för inkurans;

2) de likalydande motionerna I: 385, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 460, av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 27 måtte uttala, att nuvarande huvudregel om värdering av varulager till lägst 30 procent av värdet borde gälla, så länge nuvarande konjunkturläge bestode; ävensom

3) de likalydande motionerna I: 386, av herr *Aastrup m. fl.*, och II: 461, av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i proposition nr 27 besluta, att den nedre gränsen för värdering av varulager vid beskattningen skulle bestämmas till 30 procent av värdet i den permanenta lagstiftningen, och således avslå det i propositionen framlagda förslaget att varulager skulle värderas till lägst 40 procent av värdet fr. o. m. 1961 års taxering.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 27 antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag angående ändrad lydelse av punkten 4 av övergångsbestämmelserna till lagen den 27 maj 1955 (nr 255) om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

B) att de likalydande motionerna I: 385, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 460, av herr *Hedlund m. fl.*, måtte anses besvarade med vad utskottet i betänkandet anfört;

C) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 384, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 462, av herr *Hjalmarson m. fl.*, samt

2) de likalydande motionerna I: 386, av herr *Aastrup m. fl.*, och II: 461, av herr *Ohlin m. fl.*, måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg, Spetz, Söderquist, Nilsson* i Svalöv, *Kollberg, Magnusson* i Borås och *Gustafson* i Göteborg, vilka under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 384, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 462, av herr *Hjalmarson m. fl.*, samt de likalydande motionerna I: 386, av herr *Aastrup m. fl.*, och II: 461, av herr *Ohlin m. fl.*, ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 27 och med bifall till ovannämnda motioner antaga i reservationen infört förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

B) att de likalydande motionerna I: 385, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 460, av herr *Hedlund m. fl.*, måtte anses besvarade genom vad reservanterna förut anfört och hemställt.

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! Jag föreställer mig, att en och annan ärad ledamot av denna kammare tycker, att frågan om företagsbeskattningen och lagervärderingsreglerna — alltså frågan, om man skall få lov att skriva ned ett varulager till 30 procent eller till 40 procent av värdet — är en angelägenhet, som är skälig likgiltig för folk i allmänhet, ett »tekniskt» spørsmål som det brukar heta. Jag tror ingalunda, att det förhåller sig på det sättet. Det är snarare tvärtom. Frågan om vad vi nu brukar kalla 30-procents- eller 40-procentsregeln reser, såvitt jag förstår, väsentliga problem för vårt näringsliv och därmed också för sysselsättningen och för vår samhällsekonomi. Det är alltså, mina damer och herrar, på intet sätt en »teknisk» fråga, som här föreligger. Det är en i vår produktion ingripande angelägenhet, som vi nu skall ta ståndpunkt till.

Ang. värdering av varulager vid företagsbeskattningen

Såsom kammarens ledamöter kommer ihåg, fick vi år 1955 en ny lagstiftning om beskattningen av företagsamheten, en lagstiftning som ju på en rad punkter innefattade väsentliga skärpningar i dittills gällande regler. I det sammanhanget infördes ju bland annat 40-procentsregeln som skulle ersätta den 30-procentsregel, man tidigare i praktiken hade tillämpat. Den nya lagstiftningen skulle på denna punkt inte genomföras omedelbart. Alla förstår ju, att detta vore ogörligt och skulle ha lett till betydande störningar. Man fastställde därför en viss övergångstid och bestämde att 40-procentregeln skulle träda i kraft från och med 1960 års taxering.

Nu har ju finansministern föreslagit ytterligare ett års uppskov med ikraftträdandet av den skärpta lagstiftningen. Det är, såvitt jag förstår, ett väl motiverat förslag som departementschefen här framlagt. Förslaget vittnar om en realistisk inställning till detta spörsmål, i varje fall i den situation som nu är för handen. Som motiv för sitt förslag hänvisar finansministern till det aktuella läget inom produktionen och på arbetsmarknaden och dylika ting. På den punkten föreligger heller inga meningsskiljaktigheter inom bevillningsutskottet. Vi har där alla varit eniga om att tillstyrka propositionen.

När det gäller det från höger- och folkpartihåll framförda förslaget om att permanenta 30-procentsregeln, går emellertid tyvärr meningarna isär. Majoriteten vidhåller i princip sin inställning till förmån för 40-procentsregeln.

Då vi på vårt håll i dag liksom vid ett par tidigare tillfällen vänder oss emot en sådan ståndpunkt, sker det företrädesvis av tre principiella skäl. För det första anser vi, att ett införande av 40-procentsregeln innefattar en väsentlig skatteskräpning. För det andra menar vi, att det kan komma att gälla en beskattning i stor utsträckning av rent fiktiva vinster. För det tredje hävdar vi den meningen, att skattelagstiftningen skulle få retroaktiv karaktär.

Det förefaller, i varje fall mig, tämligen anmärkningsvärt att utskottsmajo-

riteten icke har ansett det nödigt att i sitt betänkande närmare belysa någon av dessa tre principiella och fundamentala anmärkningar mot 40-procentsregeln. Sålunda tycker jag nog, att utskottsmajoriteten borde ha offrat något litet utrymme åt att skärskåda näringslivet's — icke minst småföretagsamhetens — intressen i detta sammanhang, särskilt när det gäller det höga kostnadsläget för närvarande. En åtgärd, syftande till 40-procentsregelns definitiva genomförande, skulle såsom alla förstår innebära en ytterligare pressning uppåt av detta kostnadsläge.

Vidare spanar man i detta betänkande förgäves efter något resonemang kring det faktum att lagstiftningen, om den nu genomförs som det var tänkt 1955, givetvis skulle få retroaktiv karaktär, så till vida som under en följd av år kumulerade orealiserade värdestegringsvinster, vilka inte haft något samband med verkställda affärstransaktioner och vilka uppkommit vid tillämpandet av värderingsregler som varit lagligen tillåtna, komme att tagas till beskattning. Likaväl som man vid inkomstbeskattning undantar orealiserade värdestegringsvinster och anläggningstillgångar, uppkomna t. ex. på grund av penningvärdeförsämring, lika väl bör man, menar vi på vårt håll, i möjligaste mån undanta orealiserade värdestegringsvinster på vad som kan betecknas såsom ett normalt lager. Vinsten är ju även här av rent fiktiv karaktär. Enligt vår mening talar redan dessa principiella skäl bestämt och på ett avgörande sätt emot ett godkännande av 40-procentsregeln, alltså emot en uppskrivning av varulagervärdet från 30 till 40 procent.

Men, herr talman, härtill kommer en rad andra synpunkter på problemet, som jag nog tycker att utskottet också något litet kunde ha sysselsatt sig med. Det är ju dock så att förhållandena i dag gestaltar sig helt annorlunda än år 1955. Det har ju, det måste vi alla medge, hänt en del under de fyra år som passerat sedan dess.

Vi har de aktuella svårigheterna i dag

Ang. värdering av varulager vid företagsbeskattningen

med deras påfrestningar på handelsutbyte och sysselsättning. Jag skall inte uppehålla mig vid dem, ty vi känner alla väl till dem. Men den här frågan måste nog ses ur något vidare aspekter än enbart med hänsyn till de i och för sig betydande bekymmer som vi har framför oss i dag. Det är inte bara — menar vi — i nuläget, som en anpassning till de nya reglerna skulle medföra svårigheter för företagens likviditet och investeringsmöjligheter. Sikten framöver är oklar och oviss, minst sagt. Vi kan ju inte slå upp en tidning i dessa dagar utan att konfronteras med denna ovisshet och denna oklarhet. De europeiska integrationsplanerna har rest oväntade och svårbemästrade problem, som man inte hade räknat med när man vid starten helhjärtat och på somligt håll t. o. m. entusiastiskt började ägna sig åt dessa saker.

Det har visat sig utomordentligt svårt att komma fram till någon enighet över ett vidare fält. Jag antar, att kammarens ledamöter med intresse tagit del av ett par föredrag just i dagarna av vår handelsminister, som där anslag tonfall, vilka genom sitt allvar väckt uppmärksamhet. Icke utan fog har han talat om »den kris, i vilken det europeiska samarbetet nu befinner sig». Såvitt jag kan se, ligger det mycket i denna karakteristik av den aktuella situationen. Jag kan inte finna att handelsministern här gjort sig skyldig till någon överdrift. Mycket ligger säkert också i de påståenden, som nu flerstädes göres, nämligen att sexstatsgruppen från svensk sida i viss mån måste uppfattas som ett uttryck för en ny protektionism, t. ex. i fråga om de blivande tullarna på papper och papp och andra svenska skogprodukter, vilka räknas till våra viktigaste exportvaror. Jag skulle anse, att det varit i sin ordning, om bevillningsutskottet, som ju också är ett tullutskott, hade något litet ägnat sin uppmärksamhet åt denna sida av detta stora problem.

Men, herr talman, vare därmed hur som helst! Man må, som jag redan har antytt, se dessa problem på längre sikt

eller på kortare sikt. Slutsatsen måste i båda fallen bli densamma. Det är nödvändigt att det svenska produktionslivets konkurrensförmåga stärkes. Alla är väl tämligen på det klara med detta. Vi har, som jag redan påpekat, redan nu ett högt kostnadsläge. Dagens svårigheter på arbetsmarknaden har i alla fall visat oss alla hur felaktigt det hade varit att nu skärpa lagervärderingsreglerna, och det är medvetandet därom som har förmått finansministern att presentera den proposition som nu föreligger. Men även på längre sikt är det till produktionens och de anställdas fördel att skattereglerna inte försvårar företagens möjlighet till konsolidering och stabilisering. I detta hänseende är — det får man nog säga — reglerna för varulagervärderingen av särskild betydelse.

Ett beslut i dag, herr talman, att definitivt avlägsna hotet om 40-procentsregelns införande skulle — det är min bestämda övertygelse och jag tror den är ganska välgrundad — innebära en välkommen stimulans för näringslivet inte bara i nuets bekymmersamma situation utan även och ännu mera för framtiden. Följer kammaren däremot utskottsmajoriteten, som vidhåller en enligt min mening förlegad ståndpunkt utan relevans till de ändrade förhållandena, som inträtt de senaste fyra åren, ja, då kvarstår ovissheten och oron, och då försvåras eller omöjliggörs det framtida planerings- och investeringsarbetet till skada för näringsliv, sysselsättning och samhällsekonomi.

Med dessa ord, herr talman, hemställer jag om bifall till den reservation av undertecknad m. fl., som är fogad till detta bevillningsutskottets betänkande.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag skall först be att få instämma i de synpunkter som herr Hagberg har anlagt på denna fråga.

Två stora Stockholmstidningar — Dagens Nyheter och Stockholms-Tidningen — tillfrågade i år med anledning av den statsfinansiella situationen och den ekonomiska situationen över huvud taget ett antal professorer om deras syn på fram-

Ang. värdering av varulager vid företagsbeskattningen

tiden. Även om denna syn i åtskilliga avseenden visade nyanser, var de tillfrågade dock samstämmiga på en punkt, och denna punkt har en viss beröring med den fråga som vi nu behandlar. Det gällde nämligen nödvändigheten av en omläggning av företagsbeskattningen i en mera produktionsvänlig riktning.

Såsom herr Hagberg antydde är det alldeles uppenbart, att näringslivets produktionsförmåga och förmåga att hävda sig i den allt mer hårdnande konkurrensen på världsmarknaden — inte minst på Europamarknaden — är beroende på företagets möjligheter att konsolidera sin ställning. I en motion nr 289 i denna kammare finns ett par punkter som jag tror att man har anledning att stryka under. Där står: »Ett livskraftigt näringsliv måste som första förutsättning ha goda möjligheter till konsolidering.» Litet senare står det: »Det är då angeläget, att beskattningssystemet är sådant, att det inte lägger hinder i vägen för företagets konsolidering och möjligheter till självfinansiering.» Motionen går ut på att underlätta särskilt de mindre företagets konsolidering och självfinansiering. Det är, herr talman, alldeles uppenbart, att just frågan om värdering av varulagren är en sak av avgörande betydelse för företagets möjligheter härtill.

Jag tror, herr talman, att det inte finns någon som helst anledning för kammaren att år efter år för ett år i sänder uppskjuta ikraftträdandet av den enligt min mening olyckliga bestämmelsen att varulagren skall värderas till lägst 40 procent av anskaffningskostnaden. I stället bör kammaren — såsom herr Hagberg framhöll i sitt anförande — redan i dag definitivt undanröja detta hot mot näringslivets möjligheter till konsolidering och självfinansiering.

Jag instämmer i herr Hagbergs yrkande.

Häri instämde herr *Söderquist* (fp).

Herr *BENGTSON* (cp):

Herr talman! Riksdagen tog år 1955 i princip ställning till företagsbeskatt-

ningen och därmed också varulagervärderingen. Beträffande denna senare bestämdes en övergångstid som innebar, att lagren för beskattningsåret 1956 fick värderas till lägst 20 procent och för 1957 till lägst 30 procent av värdet. Det sistnämnda procenttalet skulle tillämpas också beträffande varulagren vid utgången av beskattningsåret 1958. Från och med år 1959, alltså från och med 1960 års taxering, skulle de nya bestämmelserna träda i kraft. De principer som då antogs för företagsbeskattningen har väl i stort sett accepterats med undantag av just procentsatsen för varulagervärderingen, och jag skall inte i dagens debatt gå närmare in på de olika faktorer som där kan spela in. Jag vill bara konstatera, att den svenska företagsbeskattningen allmänt anses vara synnerligen förmånlig jämfört med vad som gäller i andra länder på motsvarande område. Man skulle kunna säga att även en så pass genomgripande reform som denna borde — med hänsyn till den övergångstid som jag talat om tidigare — kunna genomföras utan svårigheter, men detta måste förutsättas att konjunkturerne inte försämrats efter det att reformen beslutats. Om utvecklingen företer en annan bild, kan det hända, att det uppstår svårigheter. Därför har även från vårt håll under föregående år yrkats, att man skulle göra övergångstiden något längre. I fråga om den motion, som förelåg från oss vid förra årets B-riksdag, ansåg utskottet att det var förenat med praktiska olägenheter att göra övergångstiden längre. Utskottet skrev emellertid att den under den senaste tiden inträdda förändringen i konjunkturbilden medfört att de betänkligheter, som kunde lysas mot en alltför lång övergångstid, borde få vika.

Nu har departementschefen delat denna uppfattning och föreslagit att det skall bli ännu ett års anstånd med ikraftträdandet av 40-procentsregeln. Som motiv för detta har anförts skäl av konjunkturpolitisk art, och det har sagts, att anpassningen till de nya reglerna kan medföra påfrestningar på företagets lik-

Ang. värdering av varulager vid företagsbeskattningen

viditet och att detta bör undvikas också av arbetsmarknadspolitiska skäl.

I detta fall delar vi departementschefens uppfattning. Vi vill dock göra det tillägget att det inte finns något skäl till att just i dag ta ställning till frågan, om de bestämmelser det här gäller skall träda i kraft om ett år, utan det borde vara välbetänkt, som utskottet också föreslagit, att ytterligare avvakta hurdan konjunkturutvecklingen blir. Utskottet har också skrivit på följande sätt: »Hurvida ytterligare uppskov må befinnas erforderligt, kommer givetvis att bero på konjunkturutvecklingen. Ställning härtill kan således inte tas för närvarande.» Detta innebär ett direkt bifall till den motion, som framförts från centerpartiets sida, och vi har därför inte någon anledning att anmärka på vad som skrivits från utskottets sida.

Jag vill slutligen säga att man lika litet bör ta ställning till vad som är föreslaget från högerens och folkpartiets sida. Det kan tänkas att det kan bli en sådan konjunkturutveckling — med hänsyn till sexmaktsgruppen som här nämnts, ett eventuellt frihandelsområde, arbetslösheten och andra faktorer som kan inverka — att vi ännu en gång kan behöva ta upp frågan till omprövning. Men att redan nu genomföra en förändring kan jag för min del inte finna vara påkallat, utan jag ansluter mig helt till vad utskottet har skrivit i detta avseende.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Den konkreta fråga, som vi här i dag har att behandla, gäller — något som kammarens ärade ledamöter säkert upptäckt — endast att fatta ett beslut om att i överensstämmelse med departementschefens förslag skjuta på ikraftträdandet av den s. k. 40-procents-

regeln i varulagervärderingen. Detta betraktade bevillningsutskottets ärade vice ordförande som ett mycket välgrundat förslag. Därmed skulle ju debatten kunna upphöra och kammaren kunna gå till beslut. Men reservanterna har velat riva upp ett gammalt beslut, nämligen det som fattades för fyra år sedan, och därmed kommer vi in på en rent principiell diskussion.

Reservanterna vidhåller liksom tidigare sin principiella ståndpunkt, att det är synnerligen ofördelaktigt för det svenska näringslivet och den svenska företagsamheten att tillämpa 40-procentsregeln för varulagervärderingen. Ja, härom råder nu skilda principiella uppfattningar. Riksdagsmajoriteten både vid 1955 års riksdag och senast vid fjolårets B-riksdag har ju dragit upp rågången mellan dessa uppfattningar. Det finns säkert skäl för de olika ståndpunkterna, men jag tycker ändå att det i detta sammanhang bör sägas, att man skall bedöma lagervärderingsbestämmelserna med hänsyn till vår företagsbeskattning över huvud taget. Gör man detta, tycker jag i likhet med herr Bengtson att vi har en så pass smidig och anpassningsbar företagsbeskattning, att den måhända torde kunna väl jämföras med företagsbeskattningen i andra länder, sådana som vi har att ta hänsyn till i konkurrensavseende.

Herr Hagberg säger, att han beklagar att utskottet inte velat ägna något som helst intresse åt den ökade belastningen av företagens kostnader. Ja, det är nog så, att utskottet mycket väl skulle ha kunnat uttala sig betydligt mera i sitt utlåtande om den frågan, men eftersom den så nyligen varit föremål för riksdagens behandling, har det varit ganska onödigt att upprepa vad utskottet tidigare mycket utförligt yttrat vid behandlingen därav.

Vidare ville herr Hagberg också göra gällande att utskottet helt har bortsett från den förändring av utvecklingen, som skett efter det att vi första gången tog ställning till detta spørsmål, nämligen vid 1955 års riksdag, och förmodligen lägger han i detta den förändrade

Ang. värdering av varulager vid företagsbeskattningen

konjunkturbild i vilken vi i dag har att bedöma frågan. Jag vill då bara påminna om att det principbeslut, som antogs 1955 och som helt anslöt sig till företagsbeskattningskommitténs resonemang om detta spörsmål, innebär att man skulle ha en företagsbeskattning, som inte skulle vara beroende av själva konjunkturerna, och man skulle så att säga inte ha beskattningsregler som var så låsta i sin utformning, att man, så fort det inträdde smärre förändringar i konjunkturläget, skulle tvingas att ändra dem. Reglerna skulle vara så utformade, att de i normalfallen skulle täcka även en viss rörlighet i konjunkturen. Men det är klart att om man råkar in i ett konjunkturläge, som skiljer sig från det normala, kan det finnas anledning för riksdagen att ompröva formerna för företagens beskattning.

I dag tillkommer, som herr Hagberg mycket riktigt påpekade, ovissheten om hur den europeiska handelspolitiken kommer att gestalta sig och hur den kommer att inverka på vårt eget näringsliv. Men nog är det väl ändå för tidigt att som herr Hagberg gjorde dra mycket bestämda slutsatser beträffande den kommande utvecklingen. Dagens bedömning är visserligen kanske i vissa avseenden dyster, men det är ingenting som säger, att inte våra handelsförbindelser med Europa kan komma att bli betydligt gynnsammare än vad i varje fall de mest dystra spådomarna har förutsagt.

Jag delar helt herr Hagbergs uppfattning, när han slutligen säger att skatte-reglerna bör så utformas, att företagen kan konsolideras och kan möta påfrestningar från konkurrensen samt att företagen kan hålla en produktion på hög nivå. Jag vet inte, herr talman, om man a priori kan utgå från att de nuvarande beskattningsreglerna utgör ett hinder häremot för företagen. Om man studerar tidningarnas handelssidor och tar del av de balansräkningar, som dag efter dag publiceras, så har man mycket svårt att finna, att beskattningsreglerna skulle vara ogynnsamt utformade och att företagen skulle ha mycket stora

svårigheter att brottas med. Snarare får man ju det intrycket — som jag tidigare antydningssvis också snuddade vid — att vi för en så pass smidig och anpassningsbar beskattningspolitik mot företagen, att dessa med hänsyn till vinstutvecklingen synes väl kunna uppassa sig efter beskattningsreglerna. Jag har här ett litet klipp från gårdagens handelssida i Stockholms-Tidningen, där ett av vårt lands största företag presenterar sin balansräkning. Det gäller ett företag, som till mycket stor del, 50—60 procent, arbetar på export. Såvitt jag har kunnat rätt läsa denna balansräkning, har företaget mycket väl anpassat sig efter de beskattningsregler som gäller. Framför allt synes mig företaget ha kunnat anpassa sina avskrivningar i enlighet med den nu gällande lagstiftningen. Förutom att man har företagit de lagenliga avskrivningarna och avsatt medel till skatter, har man dessutom avsatt till pensionsstiftelse 2,7 miljoner kronor och till investeringsfonden 3 miljoner kronor. Därefter kommer förklaringen härtill. Man skriver, att dessa avsättningar till en del möjliggjorts genom att viss del av varulagerreserven har framtagit. Ja, det är vad finansministern också framhöll i sin proposition till 1955 års riksdag, nämligen att antagligen kommer inte de framtagna varulagerreserverna att helt tagas till beskattning, utan man kommer att utnyttja den möjlighet, som företagsbeskattningen medger, nämligen avsättningar på annat sätt, till pensionsfonder och investeringsfonder. Jag tror därför, att företagen under de löpande övergångsåren har anpassat sig till den lagstiftning det nu gäller utan att det har nämnvärt bidragit till att öka skattebördan för dem. Om man därför bedömer dessa frågor speciellt från varulagervärderingssynpunkter, kan jag därför inte alls acceptera det uttryck, som herr Spetz använde, nämligen att den varulagervärderingsregel som nu i princip föreslås är ett hot mot svenskt näringsliv. Det är att göra sig skyldig till en sådan våldsamt överdrift, att herr Spetz inte kan räkna med att bli tagen

Ang. värdering av varulager vid företagsbeskattningen

på allvar, när man talar i denna principfråga. Annars brukar jag verkligen ta herr Spetz på allvar.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Det är ju alldeles uppenbart att om de avsättningar, som skett till investeringsfond och till pensionsstiftelse, hade kunnat äga rum utan uppskrivning av varulagren, så hade ju företagets likviditet därigenom stärkts. Det är ju något som vi inte behöver diskutera. Jag vill emellertid bara konstatera, att både herr Eriksson och herr Bengtson har en uppfattning, som är diametralt motsatt den som kom till synes i inläggen från de sju — jag tror det var sju — nationalekonomerna här i Stockholm, vilka samstämmigt hade den uppfattningen, att vår företagsbeskattning måste mjukas upp om vårt näringsliv skall kunna få tillräcklig motståndskraft under de tider som kommer.

Vad herr Bengtson beträffar står hans uppfattning om den gynnsamma företagsbeskattningssituationen i vårt land i allra skarpaste motsättning emot hans partiväns, herr Mattssons, vars motion jag relaterade.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Som en sammanfattning av det anförande, herr Eriksson i Uppsala höll, skulle jag vilja säga, att han i huvudsak gled förbi de tre fundamentala principiella anmärkningar, som från vårt håll riktats mot 40-procentsregeln. Han gick inte in på mitt påstående om att det bleve fråga om en väsentlig skattekärpning; han gick inte in på mitt påstående om att det bleve en beskattning av fiktiva vinster; han gick inte heller in på mitt påstående att det här är fråga om en retroaktiv beskattning. Var och en av dessa tre anmärkningar är dock av sådan karaktär, att man tye-

ker att bevillningsutskottets talesman skulle ha funnit angeläget att något uppehålla sig vid dem.

Vidare omnämnde herr Eriksson i Uppsala ett bokslut för något större företag. Han ansåg, att detta bokslut, och de dispositioner man där företagit vittnar om de möjligheter, som företagsbeskattningen ställer till förfogande för näringslivet. Jag undrar om de slutsatser, han där drog, är alldeles riktiga. Vi får dock tänka på att många av de resultat, som framkommer i de bokslut som i dessa dagar presenteras, är frukten av det arbete som utförts inom respektive företag under en lång följd av år. Man har därvid haft möjligheter t. ex. till en självfinansiering, som numera blir allt svårare och svårare för varje år. Kammarens ledamöter känner väl till hur förhållandena för närvarande ter sig på kreditmarknaden. Jag är inte alldeles säker på att herr Eriksson, om vi skulle få en sådan här debatt om ytterligare ett år, skulle bli i tillfälle att presentera många sådana bokslut, som han gjorde i dag. Situationen skärpes undan för undan, och detta är grunden till den oro inom företagsamheten för hur förhållandena skall gestalta sig i framtiden, som jag här tillät mig att understryka.

Herr Eriksson syntes mena, att företagsbeskattningen är så smidig, att man kan laga efter lägligheten, att man kan aptera reglerna i anslutning till de växlande konjunkturlägena. Men jag undrar, om man verkligen kan ha en beskattning så konstruerad, att den skulle på detta sätt skifta år från år. Något sådant skulle ju omöjliggöra varje form av planering på längre sikt för företagen. Ett företag gör ju inte en investering med blicken riktad bara tolv månader framåt. Det måste göras vissa bedömningar av hur förhållandena för företaget kan komma att ställa sig två, tre eller kanske fyra år framåt i tiden, och varje sådan beräkning skulle vara omöjlig om man inte hade en skattelagstiftning som medgäve ett fast handlande i sådana här sammanhang.

För egen del är jag av den uppfatt-

Ang. värdering av varulager vid företagsbeskattningen

ningen, att, även om här nu skulle så småningom inträffa en konjunkturluftning — vilket vi väl får hoppas skall bli fallet — kommer icke desto mindre den svenska företagsamheten och det svenska näringslivet att ställas inför en situation, som är väsentligt annorlunda än den, som har varit. Även om den nuvarande konjunkturavmattningen skulle avlösas av en annan konjunktur, är man helt säkert på det klara med, att man i det nya läget nödgas arbeta med väsentligt knappare marginaler än man har haft att räkna med hittills. På det internationella fältet har på sistone kommit in utomordentligt viktiga faktorer — en konkurrens från länder utanför Europa, som man tidigare inte hade räknat med. Det är en konkurrens, som på vissa områden — jag behöver bara peka på ett av dem, nämligen varvsindustrin — just nu visar sig synnerligen besvärande för många företag i Europa. Var och en förstår på vilket land jag syftar såsom den stora fartygsproducenten utom Europa i våra dagar. Detta sagt inom parantes.

Till slut har jag, herr talman, en direkt fråga till herr Bengtson. Herr Spetz berörde saken. Jag blev verkligen en smula överraskad, när jag hörde den kategoriska formulering herr Bengtson använde, när han sade: Den svenska företagsbeskattningen är synnerligen förmånlig i jämförelse med den som gäller i utlandet. Jag undrar, varpå herr Bengtson stöder detta kategoriska påståendet?

Herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag är ledsen över att jag inte ordagrant kan referera vad nationalekonomerna uttalade i stockholms-tidningarna när de såg på vårt allmänna ekonomiska läge. Om jag inte minns fel var det väl närmast det rent statsfinansiella läget som där debatterades. Den ene hade den uppfattningen, att det i detta läge vore lämpligast att införa en allmän omsättningsskatt. Den andra hade den uppfattningen, att man

kanske kunde våga dra större växlar och satsa på en större upplåning än vad vi för närvarande gör. En tredje ställde sig bakom finansministern och förklarade, att det var klokt av finansministern att nu inte taga ställning utan vänta så länge som möjligt och avvakta konjunkturutvecklingen. En fjärde tog fram frågan om beskattningen av företagen, och en femte hade någon femte synpunkt. Detta är nog ganska naturligt när det gäller fem nationalekonomiska professorer, och därför har jag svårt att i denna enkät finna stöd för några sådana deciderade ståndpunkter, som jag fann hos herr Spetz.

Jag har emellertid intet minne av att någon av dessa respektabla och lärda män sköt in sig på våra lagervärderingsregler och betraktade dem i något avseende såsom en försvarande faktor för företagsverksamheten.

Gör man en internationell bedömning av hur de olika nationerna behandlar sin företagsamhet beträffande beskattning, avskrivning och lagervärdering är det nog på det sättet — däri ger jag herr Bengtson alldeles rätt — att vi tillhör de mera generösa nationerna. Man kan naturligtvis säga att en bolagsbeskattning, som med den reguljära och med den skärpta beskattningen uppgår till 57 å 58 procent, är en hög bolagsbeskattning. I Tyskland är man uppe i 57 procent i bolagsbeskattning i dag på den vinst som icke utdelas, och det är ju den som vi vill värna om. Det är ju de pengar som stannar kvar i företaget som skall skapa förutsättningarna att möta ett skärpt konkurrensläge o. s. v. Dessa pengar som stannar kvar i företaget beskattas i Tyskland — detta detta land av ekonomiskt under, som det brukar heta — efter samma regler som vi gör här så länge vi har den skärpta bolagsbeskattningen.

Vad lagervärderingsreglerna beträffar är det ingen tvekan om att det är få länder om ens något land som behandlar sina företag så generöst som man ändå gör i gamla Sverige.

Man kan som herr Hagberg säga, att

Ang. värdering av varulager vid företagsbeskattningen

vi står inför en mycket problematisk framtid. Så långt vi vet är det en framtid av skärpt konkurrens. Det gäller att vara rustad. Detta gäller för alla nationer. Det gäller för den engelska företagsamheten som då och då — om vi följer den internationella debatten — ger upp ett nödrop till den konservativa regeringen i London och säger: Låt oss få samma lagervärderingsregler som den svenska regeringen tillämpar för de svenska företagen!

Vi diskuterar i dag lagervärderingsreglerna. Jag har därför inte kunnat uraktlåta att göra herr Hagberg uppmärksam på den väsentliga skillnad som gäller mellan vårt land och England i detta avseende.

Herr Spetz sade i sin replik till herr Eriksson att den omständigheten, att man nu tar fram lagervinster, och gör den omdispositionen av dem att de placeras i pensionsfond och investeringsfond, ändå måste innebära att företagslikviditeten försämras. Jag ställer mig frågande inför det resonemanget. Är det så att jag placerar pengarna i en pensionsfond står de ju fortfarande kvar och nyttjas i företagets verksamhet. Det blir ju ingen skatt på dem, staten tar ingenting av dessa pengar. Det är ett bokföringsarrangemang. I stället för att placera vinsten som en dold reserv placerar man den i en pensionsfond. Pengarna stannar kvar i företaget.

I den mån jag placerar pengarna i en investeringsfond disponerar jag 60 procent av dem skattefritt i företaget, under det att 40 procent placeras på ett konto i riksbanken skattefritt. Där står de tills jag i en lågkonjunktur får tillstånd av arbetsmarknadsstyrelsen att taga ut dem. Jag har då möjligheter till så fördelaktiga avskrivningar för de riksbankspengar jag tar ut, att det praktiskt taget inte blir någon beskattning på dem. Dessutom blir det en extra preferens i det s. k. 10-procentiga avskrivningsbeloppet. Genom att göra dessa omdispositioner klarar man sig undan beskattningen. Det blir egentligen inte någon skillnad mot att placera vinsten i en dold reserv. Från den utgångs-

punkten förstår jag inte herr Spetz' senaste inlägg.

När vi 1955 införde de företagsbeskattningsregler, som nu gäller, skedde det inte genom något hastigt påkommet och illa övertänt beslut från denna kammars och medkammars sida. Bakom beslutet låg en parlamentarisk utredning, som i åtskilliga år hade funderat på problemet samt gjort internationella jämförelser och bedömningar. Få frågor har varit föremål för en så intensiv offentlig politisk debatt innan riksdagen gått till ett ställningstagande som just denna fråga.

Jag kan hålla med herr Hagberg om att det har hänt mycket, sedan vi fattade beslutet 1955, och att konjunkturperspektivet just nu motiverar att man icke skärper beskattningsreglerna under 1959. Det finns emellertid intet som säger att vi för åren därefter sitter i det läget, att den bedömning vi gör i dag är en riktig bedömning 1960, 1961 eller 1965 eller hur långt man nu vill gå fram i tiden.

Jag tror därför att med den avstämning som våra företagsbeskattningsregler fick 1955 är dessa regler, såsom också utskottet understrukt, väl avvägda, och de bör också kunna gälla vid smärre förskjutningar i konjunkturen. Att vi är överens om att uppskjuta skärpningen av dessa regler nu måste ses mot bakgrunden av konjunkturen under den gångna vintern och den konjunkturutveckling som vi kanske har att räkna med för den närmaste framtiden. Det kan dock hända att vi går mot en uppstramning och förbättring av konjunkturen. Då är det väl ändå klokt att låta riksdagen ha fri bedömningsmöjlighet nästa år. Ingen skada kan inträffa därigenom. Det måste vara bättre för riksdagen att då ha möjlighet till en fri bedömning än att vara bunden av en ändring av 1955 års företagsbeskattningsregler, en ändring som man kanske vid en objektiv bedömning längre fram måste säga sig ha varit en mindre klok åtgärd.

Herr talman! Jag har velat göra dessa kommentarer till den förda debatten.

Ang. värdering av varulager vid företagsbeskattningen

Herr **ERIKSSON** (s):

Herr talman! Herr Hagberg ansåg att jag medvetet eller omedvetet hade gått förbi några frågor som han hade ställt i anledning av utskottets behandling av detta ärende.

Bland annat ansåg herr Hagberg att jag i egenskap av utskottets talesman hade glidit förbi tre väsentliga punkter. Jag hade, menade han, glidit förbi att 40-procentsregeln i alla fall innebär en avsevärd skatteskärpning. Ja, den innebär naturligtvis en skatteskärpning om man tar hänsyn till de avskrivningsprinciper som gällde före 1955. Jag vågar inte ha någon uppfattning om hurvida man kan säga att det är en *avsevärd* skatteskärpning eller inte. Jag kan emellertid som sagt gå med på att det är en skatteskärpning. Ett fullföljande av principbeslutet kan naturligtvis också för vissa företag — inte för alla, ty det tror jag är en överdrift — komma att verka på så sätt att en framtagning av lagerreserverna medför en skatteskärpning för år 1959.

Den andra punkt, som herr Hagberg tog upp, gällde skatten på fiktiva vinster. Om det gäller företag som haft en så gynnsam vinstutveckling att man kunnat nedskriwa sina lager till noll innan de nya reglerna trädde i kraft, så kan varje framtagning av dessa vinster nu ur företagets synpunkt naturligtvis betraktas som en beskattning av en fiktiv vinst. Frågan är emellertid om man också kan säga att det är så sett ur allmänekonomiska synpunkter.

Herr Hagberg gjorde så för det tredje gällande att man nu beskatter värdestegringsvinster uppkomna genom penningvärdeförsämringen. Det är en frågeställning som säkerligen inte är obekant för kammarens ledamöter. Vi hade vid förra onsdagens plenum uppe ett ärende som också berörde nackdelarna av penningvärdeförsämringen ur skattesynpunkt. Vi kommer för övrigt helt säkert att vid årets riksdag få höra mera om denna sak i anledning av motioner som väckts från olika håll. Jag kan naturligtvis gå med på att penningvärdeförsämringen medför en värdestegring

som i viss utsträckning blir beskattad även i fråga om varulager.

Herr Hagberg gjorde vidare gällande, att det bokslut från ett företag, som jag presenterade, kanske inte var riktigt representativt. Det har jag heller inte påstått. Jag har inte särskilt valt detta bokslut för att använda det som argument i diskussionen, utan det föll sig bara lämpligt att klippa ur bokslutet i fråga eftersom det i många avseenden gav stöd åt min uppfattning om smidigheten i vår företagsbeskattning. En uppmärksam ledamot av kammaren kom emellertid nyss till mig i min bänk och visade ett klipp från dagens tidning, innehållande en rättelse till det av mig anförda bokslutet. På grund av ett korrekturfel hade man placerat ett decimalkomma fel när det gällde posten avsättning till pensionsfond. I stället för 2,7 miljoner kronor, som jag nämnde, var det avsatta beloppet 27 miljoner kronor. Det var alltså ett olyckligt placerat decimalkomma, som dock ytterligare bestyrker mitt påstående om företagets möjligheter att skydda sig mot beskattning av framtagna varulagerreserver.

Herr Hagberg missuppfattade mig slutligen på en punkt. Jag har inte bedömt de nuvarande beskattningsreglerna som helt anpassningsbara till konjunkturväxlingarna. Jag sade att den nuvarande fastheten i beskattningsreglerna ändock ger möjlighet för företagen att anpassa sin egen beskattning genom de olika metoder företagen har att disponera de framtagna vinsterna.

Herr **BENGTSON** (cp):

Herr talman! Herr Hagberg har redan av finansministern fått svar på sina frågor om den svenska företagsbeskattningen jämförd med andra länders. Jag vill också erinra om att under den debatt som fördes här 1955 sades det från åtskilliga håll att vi här i landet hade en fördelaktig företagsbeskattning, och den saken bestreds då inte från någon sida, efter vad jag vill minnas.

För undvikande av missförstånd vill

Ang. värdering av varulager vid företagsbeskattningen

jag framhålla, att vår framställning om att den extra bolagsskatten skall avskaffas sammanhänger med att när den en gång infördes så gavs ett löfte om att den skulle tas bort om konjunkturen förändrades.

Herr Spetz återopade herr Mattssons motion angående utredning om en progressiv företagsbeskattning. Jag vill då bara till herr Spetz säga att jag hoppas att herr Spetz i så fall kommer att stödja oss när vi här i kammaren till behandling får upp förslaget om ökad hjälp till småföretagen.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag vill bara rätta till ett misstag, som finansministern gjorde sig skyldig till.

I min replik till herr Eriksson sade jag, att om dessa avsättningar hade skett utan en uppskrivning av lagervärdet, hade givetvis företagets likviditet och konsolidering varit starkare.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag skall tillåta mig en kort kommentar till statsrådets inlägg.

Finansministern kom även in på frågan om vår företagsbeskattning jämförd med företagsbeskattningen i andra länder. Jag föreställer mig, att kammarens ledamöter observerade nyansskillnaden i finansministerns karakteristik av vår lagstiftning i detta hänseende och herr Bengtsons karakteristik. Herr Bengtson var betydligt mera kategorisk, när han gjorde gällande hur förmånlig den svenska lagstiftningen var i förhållande till den utländska, än vad finansministern var. Jag förstår finansministern därvidlag. Men när vi nu talar om den svenska och den utländska företagsbeskattningen, herr statsråd, får vi kanske inte heller glömma bort en rätt viktig omständighet, nämligen den för den svenska lagstiftningen karakteristiska s. k. dubbelbeskattningen.

Det är ju så, herr statsråd, att ett bolag har att skatta för sin vinst även till den del, den innefattar utdelning till

aktieägarna. Därefter har aktieägarna att i sin tur betala skatt på samma utdelning, när den kommit dem till handa. Såvitt jag vet, är detta dubbelbeskattningssystem inte så vanligt i andra länders företagsbeskattning. Jag tror därför, att det är fel att ensidigt framhålla skattesatsen såsom sådan. Man får väl även ta i betraktande andra omständigheter.

Nu vet herr statsrådet, att man på »sakkunnigt taxeringshåll» — för att använda den termen — på sistone har diskuterat tanken, huruvida det inte vore rimligt att genomföra en viss sänkning av skatten på den del av bolagsvinsten, som går till utdelning. Man menar, att det skulle vara en åtgärd, som i inte ringa utsträckning skulle underlätta bland annat företagets möjligheter till självfinansiering. Från andra håll har man inte bara nu utan även tidigare därutöver starkt framhållit olägenheten av att man beskattar utdelningen också hos aktieägarna. Jag tror, att finansministern personligen skulle ha intresse av — och därmed kanske även göra näringslivet en stor tjänst — att ta del av de propåer, som från taxeringshåll gjorts i den riktning, jag här antytt. En viss sänkning av skatten på den del av bolagsvinsten, som går till utdelning, skulle säkerligen vara ett steg i rätt riktning.

I visst hänseende går en klar skiljelinje mellan statsrådet och mig. Det gäller frågan, huruvida en företagsbeskattning skall vara, om jag så får säga, variabel eller inte. Herr statsrådet menade, att det skulle vara fördelaktigt, om man i fråga om lagervärderingsreglerna inte band sig för mer än ett år i sänder. Såvitt jag förstår, skulle det vara ganska olämpligt att handla på det sättet, ty — och där knyter jag an till vad jag tillät mig framhålla i mitt första anförande — detta skulle försvåra och kanske helt omöjliggöra varje planering på längre sikt.

Slutligen några ord om 1955 års beslut. Det är alldeles riktigt, som här sagts, att det fattades efter en utredning, verkställd av en parlamentariskt

Ang. värdering av varulager vid företagsbeskattningen

sammansatt kommitté, företagsbeskattningssakkunniga. Men vi får inte glömma, ärade kammarledamöter, att det beslut som fattades 1955 måste ses mot bakgrunden av den konjunktur vi haft dessförinnan under en ganska lång följd av år. Jag klandrar ingen i detta fall. Det var svårt att den gången förutse att vi skulle få en sådan konjunktursvängning som vi nu fått. Men varför inte erkänna detta nu? Varför envist hålla fast vid förhållanden, som inte är relevanta i dagens läge och med all sannolikhet inte är relevanta, när det gäller utvecklingen framöver?

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! I den diskussion, som här förts, har ståndpunkterna legat varandra synnerligen nära. Propositionen räknar med 30 procents uppskrivning av varulagren; i de av herrar Bengtson och Hedlund väckta motionerna räknas också med 30 procent, och även reservanterna räknar med 30 procent. Man vill då naturligtvis gärna söka bena upp varför det i detta sammanhang kan föreligga en reservation. Förklaringen kom i ett yttrande, som av herr Eriksson tillskrevs herr Spetz, men som efter mina anteckningar att döma fälldes av herr Hagberg. Det sades att ett beslut i dag att definitivt avlägsna det hot, som 40-procentsregeln utgör, skulle vara välgörande.

Ja, ett beslut i dag, är det definitivt? Svenska folkets urgamla rätt att sig självt beskatta utövas ju av riksdagen, och det är klart att ett beslut i dag gäller bara för sin tid, antingen beslutet blir provisoriskt eller fattas i form av en ändring av tidigare intagen ståndpunkt. Skillnaden blir inte stor.

I den motion, som väckts av herr Bengtson m. fl., säger vi att riksdagens ställningstagande till den föreliggande propositionen icke innefattar något ståndpunktstagande i fråga om vilka bestämmelser som skall gälla för varulagervärderingen vid 1961 års taxering och därefter. Det synes oss tvärtom angeläget, att riksdagen i detta samman-

hang uttalar, att nuvarande huvudregel om värdering av varulager till 30 procent av värdet må gälla, så länge nuvarande konjunkturläge består. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att, på grundval av de erfarenheter som vunnits i fråga om företagsbeskattningen i nuvarande läge, pröva denna fråga ytterligare och framlägga för riksdagen de förslag som kan erfordras. I utskottets utlåtande sägs: »Huruvida ytterligare uppskov må befinnas erforderligt, kommer givetvis att bero på konjunkturutvecklingen. Ställning härtil kan således inte tas för närvarande. Emellertid förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer utvecklingen och, om konjunkturförhållandena ger anledning därtill, vidtar erforderliga åtgärder.»

Så långt förefaller sambandet vara fullständigt klart mellan den ståndpunkt som jag här antytt och utskottets betänkande. När jag emellertid kommer till slutet av betänkandet, finner jag en punkt, som bör föranleda en liten anmärkning från min sida. Det heter där: »I princip anser utskottet att huvudregeln för varulagervärderingen inte bör medge en längre gående nedskrivning än till 40 procent av värdet.» I princip var det, ja, men varken 40 eller 30 procent är, såvitt jag kan finna, någon helig idé eller evig princip utan liksom allt i denna värld underkastat förändringens lag.

För närvarande är vi ju alla ense om de 30 procenten, och från denna gemensamma utgångspunkt ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Herr förste vice talmannen anförde vidare, att i anledning av vad sålunda yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande det i reservationen intagna förslaget till lag om

Om ratificering av konvention avseende bl. a. likalönsprincipen

ändring i kommunalskattelagen, vilket innefattade bifall till motionerna I: 384 och II: 462 samt I: 386 och II: 461, där- efter särskilt angående Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 27, och slutligen särskilt rörande motionerna I: 385 och II: 460.

Härefter gjorde herr förste vice tal- mannen propositioner, först på godkän- nande av det i reservationen intagna lag- förslaget samt vidare på avslag därå; och förklarade herr förste vice talman- nen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av nämnda lagförslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson* begärde votering, i an- ledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en om- röstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner det i reservatio- nen vid bevillningsutskottets betänkande nr 17 intagna lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda lagförslag.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en bör- jan omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röst- tat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befun- nos vid omröstningens slut rösterna ha- va utfallit sålunda:

Ja — 46;

Nej — 94.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkänna- givit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjordes med avseende på Kungl. Maj:ts proposition nr 27 propo- sitioner, dels på bifall till dels ock på avslag å den kungl. propositionen, och förklarades den förstnämnda propo- sitionen, vilken förnyades, vara med övervä- gande ja besvarad.

I fråga om motionerna I: 385 och II: 460, yttrade vidare herr förste vice tal- mannen, kvarstode nu allenast yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

På därefter gjord proposition bifölls vad utskottet härutinnan hemställt.

Vid förnyad föredragning av banko- utskottets utlåtande nr 3, angående verk- ställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning, bifölls vad ut- skottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om åtgärder för att tillföra domstolarna tra- fikteknisk sakkunskap; samt

nr 7, i anledning av väckt motion om lämpligare behandling av värnpliktiga och civilförsvarspliktiga, som av sam- vetsbetänkligheter vägrar att utföra va- penfri tjänst.

Vad i utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om ratificering av konvention avseende bl. a. likalönsprincipen

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1958 vid dess fyrtioandra sammanträde fattade beslut dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 19 december 1958 dag- tecknad proposition, nr 23, vilken hän- visats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bi- lagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, anhållit om riksdagens yttrande angående följande i nämnda protokoll omförmälda, av Internationella arbetsorganisationens allmänna konfe- rens år 1958 vid dess fyrtioandra sam- manträde fattade beslut, nämligen

Om ratificering av konvention avseende bl. a. likalönsprincipen

1) Konvention (nr 110) angående anställningsförhållanden för plantagearbetare,

2) Rekommendation (nr 110) angående anställningsförhållanden för plantagearbetare,

3) Konvention (nr 111) angående diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning,

4) Rekommendation (nr 111) angående diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning.

I propositionen hade avstyrkts svensk ratificering av konventionerna. Rekommendationerna ansåges icke böra förändra någon åtgärd från svensk sida.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft

dels de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 381, av fru *Gärde Widemar m. fl.*, och II: 458, av fröken *Elmén m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i sitt yttrande måtte tillstyrka ratificering av konvention nr 111 och den därtill anslutna rekommendationen,

dels motionen II: 214, av herrar *Hagberg* och *Nilsson* i Gävle, vari hemställdes, att riksdagen måtte uttala att Sverige borde ratificera Internationella arbetsorganisationens år 1951 antagna konvention nr 100 angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde, och åtföljande rekommendation nr 90 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t giva denna mening till känna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen, i anledning av förevarande proposition, nr 23, samt med avslag å motionerna I: 381 och II: 458, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

B. att motionen II: 214 icke måtte förändra någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av fru *Hamrin-Thorell* och fröken *Wetterström*, vil-

ka ansett, att utskottets yttrande rörande konventionen nr 111 och rekommendationen nr 111 bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen, i anledning av förevarande proposition, nr 23, samt motionerna I: 381 och II: 458, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad i det av reservanterna föreslagna yttrandet anförts;

B. dels att riksdagen, i anledning av motionen II: 214, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna, att Sverige borde ratificera den av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1951 vid dess trettiofjärde sammanträde beslutade konventionen (nr 100) angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde,

dels ock att motionen II: 214 i övrigt måtte anses besvarad genom vad i reservationen anförts.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har fröken *Wetterström* och jag fogat en reservation, som jag ber att få motivera. Bakgrunden är följande.

Internationella arbetsorganisationen höll i somras ett sammanträde i Genève, där Sverige deltog med en fullständig delegation. Då antogs två konventioner med tillhörande rekommendationer. Den ena gällde anställande av plantagearbetare och den andra diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning. Dessa frågor måste underställas respektive lands parlament för att konventionerna skulle få någon betydelse. Regeringen har nu lagt fram en proposition inför riksdagen men i propositionen avstyrkt ratificering av den konvention som jag sist nämnde; konventionen om plantagearbetarna har regeringen ingenting emot.

Den slutsats som Kungl. Maj:t kommit till kan förefalla förbluffande, åtminstone för dem som inte är insatta i frågans detaljer. Konventionen innehåller nämligen endast åtagande för varje stat,

Om ratificering av konvention avseende bl. a. likalönsprincipen

som ratificerar den, att utforma och tillämpa en nationell politik, avsedd att genom metoder, anpassade efter landets förhållanden och praxis, främja likställdhet med avseende å möjligheter och behandling i fråga om anställning och yrkesutövning i syfte att avskaffa varje diskriminering i nämnda hänseende. Så heter det i artikel 2. Jag måste be kamraren om ursäkt, om jag också citerar artikel 3, som har en ganska stor betydelse i detta fall. Där föreskrives följande: »För detta ändamål» — alltså för att avskaffa diskrimineringen — »skall ratificerande stat genom metoder, anpassade efter landets förhållanden och praxis, söka få till stånd samverkan med arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer ävensom med andra berörda organ i syfte att främja godtagande och tillämpning av denna politik, utfärda sådana lagar och stödja sådana undervisningsprogram som må vara ägnade att trygga ifrågavarande politikens godtagande och tillämpning, upphäva alla lagbestämmelser och ändra administrativa föreskrifter och praxis, vilka är oförenliga med politiken, fullfölja nämnda politik såvitt avser anställning, som är underkastad nationell myndighets omedelbara kontroll, samt sörja för att nämnda politik tillämpas inom den yrkesväglednings-, yrkesutbildnings- och arbetsförmedlingsverksamhet, som bedrivs under ledning av statlig myndighet.»

Nu frågar man sig, om det finns något i detta, som Sverige inte kan ansluta sig till. För vår del kan det inte gärna vara fråga om att vägra ratificeringen av en konvention som denna med avseende på ras eller hudfärg, religion, politisk uppfattning, nationell härstamning eller socialt ursprung. Allt detta kan vi ansluta oss till. Stöttestenen är alltså könet, med andra ord: här möter vi likalönsfrågan igen, som vi så många gånger förr har diskuterat här i riksdagen.

Kungl. Maj:t har följt en rekommendation att icke ratificera den här konventionen som delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet

har avgivit. Oss reservanter förefaller detta egendomligt, och vi upprepar vårt gamla påstående — ett påstående blir ju, om det är riktigt, inte sämre av att det är gammalt — att en ratificering av denna konvention, som direkt berör likalönsfrågan, inte betyder annat än att vårt land åtar sig att främja denna politik, inte att med ett penndrag besluta att genomföra principen. Vi är fullt på det klara med att detta är en avtalsfråga, som måste avgöras genom överenskommelser mellan parterna på arbetsmarknaden, men vi är betydligt mer optimistiska än Kungl. Maj:t och andra lögutskottet och anser att det bör bli möjligt att även i vårt land snart skapa jämlikhet mellan mans- och kvinnolöner. Under sådana förhållanden finns det ingen anledning att vi inte skulle kunna ratificera konventionen. Det egendomliga är, att utskottet för endast ett par år sedan — det var 1956 — förklarade att det går riktigt raskt framåt med utfyllandet av den klyfta som finns mellan mäns och kvinnors löner. Jag tillåter mig att citera, vilket vi också har gjort i vår reservation, vad utskottet sade då. Den gången uttalade nämligen utskottet »sin tillfredsställelse över att arbetsmarknadens parter visat ett positivt intresse för genomförandet av förbättringar samt att den tidigare eftersläpningen av kvinnornas löner i förhållande till männens alltmer minskat». Likaså framhöll utskottet »att det från arbetstagarnas organisationer i olika sammanhang gjorts uttalanden av innebörd, att särskild uppmärksamhet skulle ägnas kvinnornas lönefrågor, och att man med hänsyn till vad som sålunda förekommit hade anledning antaga, att utvecklingen på löne marknaden även i fortsättningen skulle gå i en för kvinnorna gynnsam riktning».

Jag skulle också vilja påpeka, att § 28 i regeringsformen innebär att avseende endast skall fästas vid förtjänst och skicklighet vid tillsättandet av statliga ämbeten i vårt land.

Utskottets ståndpunkt innebär, enligt min uppfattning, att vi svenskar slår oss för vårt bröst och förklarar, att skall

Om ratificering av konvention avseende bl. a. likalönsprincipen

vi ratificera en konvention, så skall vi minsann också se till att den efterföljs. Vi gör inte som de där små obetydliga staterna, som ratificerar hit och dit utan tanke på vad det har för följder för det egna landet. Men kanske Sverige någon gång — åtminstone när det gäller kvinnolönerna — kunde stiga ned från sina höga hästar och ödmjukt ställa in sig i ledet bland dem som verkligen vill verka för en bättre ordning. På grund av vårt lands relativt höga utveckling skulle ett sådant ställningstagande kunna tänkas stimulera stater, som har sämre förutsättningar än vi att kunna ratificera en sådan här konvention. Det är också ett faktum att likalönskonventionen, som vi förut har diskuterat här och som på ett sätt ingår i den här konventionen, har ratificerats av en hel rad stater som inte precis är underutvecklade. Den har ratificerats av Belgien, Frankrike, Västtyskland, Italien och Island. Vidare har samtliga folkdemokratier i Europa ratificerat konventionen, och av de utomeuropeiska staterna har Indien och ett antal syd- och centralamerikanska stater gjort det. Det är väl ganska säkert att dessa stater inte med ett penndrag kan genomföra lika löner på sina arbetsmarknader, men genom denna ratificering har man i alla fall visat, att man ämnar främja den politik som konventionen avser. Att nu Sverige skulle bli lämnat efter, tycker vi är genant för vårt land.

Jag kan inte inse annat än att meningen med hela konventionssystemet går förlorad, om man resonerar som Kungl. Maj:t och utskottet har gjort i det här fallet. Ingen tror väl annat än att de stater som genom att ratificera en sådan här konvention åtar sig att verka för och främja den politik som är målet för konventionen och lika litet som Sverige kan åta sig att med ett raskt penndrag genomföra den omedelbart.

Man frågar sig också: Vad händer för Sveriges del, om vi ratificerar nu? Jo, motståndarna mot ratificeringen hävdar att vi kommer i den ställningen att få

lämna konventionen och därigenom blama oss ganska grundligt om några år, ifall ingenting händer i Sverige på den här fronten. Det betyder alltså, att ingenting skall göras under kommande år för att överbrygga klyftan mellan mans- och kvinnolönerna. Menar man verkligen att man inte kan hoppas på en förbättring här i landet i detta avseende inom en ganska snar framtid? Jag tycker att det är en ganska bedrövlig slutsats, som opponenterna mot denna ratificering drar. Alla säger ju att de vill minska klyftan och att det inte råder någon saklig skillnad i ståndpunkterna, vilket också har sagts många gånger förr här i riksdagen vid behandlingen av denna fråga, men så snart det gäller ett ställningstagande sådant som detta, hesiterar man, retirerar snabbt och tar skydd bakom det faktum, att detta i Sverige är en avtalsfråga, varför man egentligen inte kan göra så mycket åt saken. Om man verkligen är angelägen att lösa frågan och i själ och hjärta vill medverka till att lika lön skall utgå till män och kvinnor för likvärdigt arbete, förefaller det egendomligt att man på det här sättet liksom försöker lägga ut en dimridå. Vi reservanter kan inte följa med i det resonemanget. Vi kan inte finna annat än att Sverige mycket väl kan uppfylla de förpliktelser som en ratificering av konventionen medför, eftersom det inte gäller några omedelbara åtgärder utan endast, såsom det uttryckligen står i konventionen, att främja den politik som det här är fråga om, nämligen att utfylla klyftan mellan mäns och kvinnors löner.

Med stöd av vad jag här sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde fröken *Andersson* (h).

Herr **ELOWSSON, NILS**, (s):

Herr talman! Fru Hamrin-Thorell försökte övertyga kammaren om att vårt land borde sluta upp med att sätta sig på sina höga hästar och att vi inte skul-

Om ratificering av konvention avseende bl. a. likalönsprincipen

le ta det så förfärligt högtidligt när det gäller att ratificera den ifrågavarande konventionen. Har andra länder kunnat ratificera den, så bör vi väl också kunna göra det, menade hon. Jag tror emellertid inte att det är värt att vi inför sådana metoder i det internationella samarbetet, att vi inte fäster tillbörligt avseende vid vad ratificeringen av en internationell konvention innebär. Såsom fru Hamrin-Thorell nämnde har vi hittills alltid intagit den ståndpunkten, att om vi ratificerar en konvention, skall vi också rätta oss efter dess innehåll helt och fullt. Den ståndpunkten har vi intagit även i detta fall.

När utskottet nu inte kunnat tillstyrka en ratificering, har det haft stöd — om det nu behövdes — i vad som anförts av delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet, som vänt sig direkt till Internationella arbetsbyrån för att få en tolkning av konventionens innebörd. Jag skall inte trötta kammaren med att läsa upp hela detta utlåtande, men ett avsnitt skall jag be att få återge, eftersom jag tycker det är angeläget att det någon gång blir slut på det här tjtatet om ratificering — fru Hamrin ruskar på huvudet, ja, man har naturligtvis sin frihet att tjata hur mycket som helst, men det bör ju om möjligt vara litet mening med tjtatet!

Det besked delegationen fått från Internationella arbetsbyrån lyder så här: »Av det anförda följer att 1958 års konvention angående diskriminering kräver av ratificerande stat att den skall fullfölja en politik, som *främjar* lika behandling, varvid dock valet av de metoder som härvidlag kan komma i fråga ävensom tidpunkten för dessa metoders förverkligande överlämnas åt regeringen att bedöma. Anmärkas bör att 1951 års likalönskonvention under vissa omständigheter förpliktar ratificerande stat att icke blott *främja* utan även *säkerställa* tillämpningen av principen om lika lön.»

1957 års förslag till konvention frångick 1951 års förslag, men 1958 års konvention konfirmerade innehållet i 1951 års konvention, och det är följaktligen

den vi har att hålla oss till. Skall vi rätta oss efter konventionen, innebär det således att vi måste lagstifta om lönerna, eftersom lagstiftning är det enda sätt, varpå vi kan säkerställa en princip i en demokratisk stat. Vi skulle alltså lagstifta om lönerna i vårt land inte bara när det gäller de anställda hos stat och kommun, utan också för arbetstagarna inom det enskilda näringslivet. Det har man tidigare inte velat vara med om på praktiskt taget något håll. Varken Arbetsgivarföreningen eller Landsorganisationen eller över huvud taget någon av parterna på arbetsmarknaden har velat vara med om det. Ändå vill nu motionärerna att riksdagen skall gå emot denna allmänna mening i hela landet genom att lagstifta på detta ömtåliga och vidsträckt område. Vi kan inte på något sätt bedöma följderna av ett sådant beslut, och det är klart att ett utskott, som skall ta ståndpunkt till den frågan, inte kan råda kamrarna att besluta på det sätt som motionärerna har föreslagit.

Jag ber därför att få yrka avslag på motionerna och bifall till utskottets förslag.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Till en början ber jag att helt och hållet få ansluta mig till vad fru Hamrin-Thorell nyss yttrade och även till hennes yrkande.

Gentemot herr Elowsson vill jag säga, att han visserligen riktigt läste upp uttalandet av Internationella arbetsbyrån men såvitt jag förstår drog en felaktig slutsats därav. Det står nämligen i uttalandet, att det är 1958 års konvention, som ålägger de anslutna staterna att *främja* likalönspolitiken och att 1951 års likalönskonvention förutom ett främjande även ålade undertecknarna att *säkerställa* tillämpningen av principen om lika lön. Det talas alltså här inte om 1957 års konvention utan om 1958 års. Det har skett en påtaglig uppmjukning i texten till 1958 års konvention i förhållande till 1951 års. Enligt den förra har staten betydligt större frihet både att uppskjuta tidpunkten för vidtagen-

Om ratificering av konvention avseende bl. a. likalönsprincipen

det av åtgärder med anledning av konventionen och att bestämma vilka metoder som skall användas.

Det kan ju ändå inte vara meningen att man skall vänta med att ratificera en konvention av det här slaget ända till dess man inom landet har uppnått det idealiska tillståndet på det område som det gäller. Jag tror att de flesta stater som ratificerat likalönskonventionen — som fru Hamrin-Thorell nämnde är det ett trettiotal — har hunnit betydligt mindre långt på väg emot ett genomförande av likalönsprincipen än vi här i Sverige. Här är det inte fråga om annat än att vi — både staten och övriga parter på arbetsmarknaden — vill främja en successiv övergång till likalönsprincipen så att löneklyftan mellan manliga och kvinnliga arbetstagare så småningom skall minska. Det är ganska självklart, att staten som arbetsgivare skall kunna ge sina förhandlare instruktioner om att inom de ekonomiska möjligheternas ram söka främja tillämpningen av likalönsprincipen precis på samma sätt som nu sker då förhandlarna för arbetsmarknadens parter får instruktioner av sina huvudmän om vilka principer som bör tillämpas vid en överenskommelse.

Jag tycker att herr Elowsson, då han talar om att det finns en allmän mening i hela landet, vilken vi motionärer vill gå emot, tar mycket stora ord i munnen, särskilt med tanke på att konventionen antogs vid en konferens i juni 1958. Närvarande vid denna konferens var en svensk delegation, i vilken ingick två regeringsdelegater, däribland statssekreteraren i socialdepartementet, herr Michanek. Sveriges regeringsdelegater tillstyrkte utan reservation konventionens antagande vid denna konferens. I juni 1958 ansåg man alltså på regeringshåll att det, som nu innebär att gå emot en »allmän mening i hela landet» var riktigt.

För min del tycker jag att det är mycket egendomligt, att regeringen — i det här fallet socialministern — nu säger att konventionen inte kan ratificeras, medan han så sent som i juni i somras

gav sin statssekreterare instruktion att godkänna den. Det kan väl inte vara meningen, att bara andra länder skall tillämpa dessa principer och att det är för den skull vi tillstyrker antagandet av en konvention.

Både konventionen och rekommendationen antogs — konventionen med 189 röster mot 24 och rekommendationen med 212 röster mot noll och 19 nedlagda. Om man redan då på regeringshåll hade den uppfattningen, att man inte kunde ratificera konventionen, hade det varit riktigare att göra som Nya Zeelands representant, som förklarade att han, med tanke på att hans stat inte kan ratificera en konvention som innehåller likalönsprincipen, nedlade sin röst. Så skedde emellertid inte, och därför hade vi anledning tro, att den uppmjukning som skett i den sista konventionstexten skulle vara av den art, att den skulle tillåta inom de normer som vi för närvarande har för staten att främja likalönsprincipen — att ratificera konventionen.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr talman! Det är femte eller sjätte gången som likalönsprincipen är uppe till behandling i riksdagen. Jag tror man kan säga att frågan har fallit framåt under årens lopp, och jag är övertygad om att de som förfäktar likalönsprincipens genomförande kommer att segra förr eller senare. Men historieforskarna kommer nog att förundra sig över hur det kunde stå till i den svenska riksdagen, då man så länge kunde förhålla denna frågas lösning. Framför allt måste de komma att ställa sig undrande inför det förhållandet, att majoriteten av socialdemokratiens representanter faktiskt vänder sig emot att man skall ratificera konventionen angående likalönsprincipen.

Jag bör nog här också tillfoga att det under årens lopp varit på det sättet, att de som här i riksdagen har talat för att man skall ratificera konventionen

Om ratificering av konvention avseende bl. a. likalönsprincipen

om likalönsprincipen har fört fram bra argument, medan de som talat emot egentligen har kommit med mycket eländiga argument. Till dem hör bland andra herr Elowsson, som nyss talade för utskottet.

Nu säger utskottet så här: »Statsmakterna har numera intagit den ståndpunkten, att likalönsprincipens genomförande på det statliga området är en förhandlingsfråga.» Vidare säger utskottet: »Inom övriga delar av arbetsmarknaden är likalönsprincipens genomförande helt beroende på arbetsmarknadsparternas överenskommelser; det skulle strida emot hävdvunnen ordning, om statsmakterna — i enlighet med de förpliktelser som skulle följa med en ratifikation — sökte förmå arbetsmarknadsparterna att genomföra likalönsprincipen.»

Hur står det egentligen till med logiken? Jag kan erinra om att ungefär samma argument framfördes i denna kammare — jag tror det var år 1950 — när jag talade för en motion angående lagstiftning om arbetstiden. Då framförde man argumentet att denna fråga måste lösas avtalsvägen. Men som bekant blev det en snar ändring, så att samma personer om något år måste säga att det går inte avtalsvägen utan vi måste lösa problemet lagstiftningsvägen, och så har också skett.

Jag frågar: Hur står det till med logiken? Här har vi i flera val och en folkomröstning kämpat emot dem som sagt att lösningen av tjänstepensioneringen skall ske avtalsvägen. Även herr Elowsson har kämpat emot en sådan lösning. Men så kommer han upp i en fråga, som principiellt ligger på samma plan, och säger att denna fråga måste lösas avtalsvägen, inte lagstiftningsvägen. Han säger patetiskt, att den svenska riksdagen inte kan lagstifta om lönerna. Men hur är det? Gäller det inte att fastställa principen, att fastställa en handlingslinje? De som går emot detta deklarerar sin antidemokratiska inställning i denna principfråga — det tar jag inte tillbaka ett ord av.

Vi har också i år motionerat och yr-

kat att Sverige skall ratificera Internationella arbetsorganisationens konvention angående likalönsprincipen. Såsom jag nämnde tidigare har denna fråga flera gånger behandlats under årens lopp. Jag skall därför inte lägga ut texten ytterligare.

Jag ber, herr talman, att få förena mig med yrkandet om bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av att fru Gärde Widemar fann det egendomligt, att regeringsdelegaterna vid arbetskonferensen röstade för denna konvention, medan regeringen sedan har avrått från ratificering. Förhållandet är inte så underligt som det ser ut.

Den största uppgiften för arbetskonferensen — och för arbetsorganisationen i dess helhet — är att hjälpa anställda i sådana länder som vi brukar kalla efterblivna. I vårt land existerar det inget missbruk av arbetskraft. Här existerar ingen diskriminering, utan vem som helst får söka den plats han vill ha för den lön han kan få. Det spelar ingen roll om han är svart eller vit eller gul. Det är emellertid inte likadant i alla andra länder, och eftersom regeringen gärna vill stödja strävandena att förbättra förhållandena där, har delegaterna tillstyrkt konventionen. Men i vårt land föreligger inte någon diskriminering på annat sätt än att kvinnorna inte kunnat göra sig gällande vid avtalsförhandlingarna i samma utsträckning som männen, och därför har regeringen inte ansett sig kunna föreslå ratificering. Det är anledningen till att man handlat på detta sätt — i konsekvens med sitt tidigare handlande.

Herr Persson säger, att den ståndpunkt som regeringen, socialdemokraterna och utskottet intar skulle vara odemokratisk. Då måste jag säga att Landsorganisationen också är odemokratisk. Även Svenska arbetsgivareföreningen är odemokratisk, eftersom inte

Om ratificering av konvention avseende bl. a. likalönsprincipen

heller den vill vara med om att man lagstiftar på detta område. Det är klart att man kan ordna en sådan sak lagstiftningsvägen i stater med diktatur, men vi kan inte göra det, i varje fall har vi hittills inte lyckats skapa någon majoritet för det. Det betyder inte — det vill jag understryka — att man på socialdemokratiskt håll inte skulle vara angelägen om att få till stånd lika lön för lika arbete. Det råder inga delade meningar om den saken. Men här gäller det som sagt en känslig ekonomisk fråga, det gäller en företagarfråga, en konkurrensfråga. Vidare skulle det för statens vidkommande otvivelaktigt kosta mycket pengar — pengar som jag har svårt att förstå att fru Hamrin-Thorell skulle vilja vara med om att skaffa, eftersom man på det hållet vill minska statens utgifter. Jag har därför svårt att fatta den iver, med vilken man kämpar för lagstiftning på detta område. En annan sak är att arbetsmarknadens parter jämnar ut den skillnad som nu finns.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Det går knappast något plenum utan att vi får höra, att vi skall vara sparsamma och varsamma när det gäller näringslivet och företagen. Vi kan inte och får inte glömma bort, att frågan om lika lön är en mycket stor ekonomisk fråga. När man säger, att vi skall befrämja utvecklingen mot lika lön för män och kvinnor, innebär det en förpliktelse att verka för att utjämna lönerna, så att kvinnorna, i den mån de har lägre löner, skall få samma löner som männen. Detta betyder en utgift för företagen, och det får vi inte helt bortse från.

Det är riktigt, såsom herr Elowsson säger, att konventionen har tillkommit inte bara för Sveriges räkning utan främst för att minska klyftorna mellan de olika ländernas löner. Det finns ofantligt mycket att göra utanför vårt lands gränser i det avseendet, om uppgifterna i våra tidningar är riktiga, att vårt löneläge skulle vara mycket högre än löneläget i de länder, till vilka vi säljer våra

varor och med vilka vi har svårt att konkurrera. Detta säger ju oss, att det måste finnas en skilljaktighet, och den skilljaktigheten får vi försöka medverka till att avskaffa. Därför är det viktigast, att konventionen kommer att verka i de länder där löneläget är sämst.

Nu har ju riksdagen i flera omgångar behandlat likalönsfrågan. Riksdagen har ju inte velat antaga denna konvention. Att den nu ligger på riksdagens bord, beror ju på att en annan konvention, som man begärt få ratificerad, samtidigt har kopplat in likalönsfrågan. Om så inte hade varit förhållandet, är jag säker på att regeringen hade förordat en ratificering av den föreliggande konventionen. Nu utgör likalönsfrågan ett hinder i det fallet, och vi får väl bara hoppas att det med tiden blir en sådan utjämning, att vi så småningom, som herr Persson säger, kan antaga likalönskonventionen. Det är ju det vi strävar efter. Vi strävar ju efter att vid varje förhandling försöka komma till rätta med den skillnad i lönehänseende, som föreligger mellan män och kvinnor. När vi kommer så långt att skilljaktigheten är mycket liten, är ju också tidpunkten inne att ratificera konventionen. Vi har tid att vänta med ratificeringen, därför att arbetsmarknadens parter har ju under alla dessa år varit överens om att man skall förhandla sig fram i denna fråga, så att skilljaktigheterna i lönerna blir mindre och mindre. Det är ju inte den enda fråga, i vilken riksdagen har tagit hänsyn till arbetsmarknadens parter. Det är ju många andra fall, som kan åberopas, varför det inte finns någon anledning att inte lyssna på de råd, som kommer från arbetsmarknadens parter även i denna del. Vi har ju ingen anledning att försvåra arbetet för dessa parter, i den mån de själva anser att vi kan komma att göra det. Det är nog inte så, som reservanterna säger, att om vi antar konventionen, så innebär det ingenting annat än att vi skall främja den utveckling som konventionen avser. Det kan inte bara bli fråga om ett talesätt, ty antagandet av konventionen innebär klart och tydligt, att vi skall verka i

Om ratificering av konvention avseende bl. a. likalönsprincipen

den riktningen att lönerna utjämnas så snabbt som möjligt. Vi kan inte i detta land bara ge oss till tåls med att vi antagit en konvention, som innebär det och det, och sedan inte göra någonting. Det brukar vi aldrig vara tillfreds med, utan vi förmenar att den förpliktelse, som vi åtagit oss genom ett riksdagsbeslut, skall vi även verka för i sådan utsträckning att de tankar, som beslutet innefattar, snabbast möjligt kan förverkligas.

Jag tycker alltså att det inte finns någon anledning för riksdagen att fatta annat beslut än det som utskottet har förordat, ty det har inte framkommit någonting nytt, som talar för en ändring i tidigare beslut. Med stöd därav har utskottet också gjort sin hemställan, som framgår av utlåtandet. Jag ber också, herr talman, att få yrka bifall till denna hemställan.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Jag undrar om herr Svenssons partikamrater bland kvinnorna skulle kunna skriva under allt vad herr Svensson nu har yttrat. Herrarna säger att de gärna vill ha lika lön, men det får ingenting kosta. I praktiken kan de därför inte vara med om att genomföra likalönsprincipen.

Herr Elowsson anser att då mitt parti går in för besparingar det inte kunde vara rimligt att komma fram med en hemställan när det gäller att höja kvinnornas löner. Men det är här fråga om ett fördelningsproblem som så mycket annat när det gäller kostnader. Jag förmodar att det vid alla avtalsförhandlingar när det gäller löner för män och löner för kvinnor måste bli en avvägning. Jag förstår därför inte varför man inte skulle kunna godta denna princip. Jag måste be herr Elowsson om ursäkt för att jag är tjugitig, men vi kvinnor kommer att bli tjugitiga tills vi får denna fråga löst. Det finns ett gammalt ordspråk som säger att »Tjata hjälper», åtminstone i de flesta fall.

Nu kan jag inte förstå annat än att de utskottsledamöter, som har gått på det föreliggande utlåtandet, måste ha

läst konventionen ungefär som en viss potentat läser bibeln. Läser man vad konventionen förbinder ett land till, finner man, att konventionen inte ställer Sverige i någon särställning utan ålägger Sverige precis detsamma som den ålägger andra ratificerande länder. Det står inte ett ord om lagstiftning eller om beslut i konventionen. Något sådant kommer inte att ingå i vårt åtagande, utan vad vi åtar oss är att »främja» en viss utveckling. Jag begriper inte varför herrarna skall lägga in i konventionen någonting annat än som där står. Jag skulle dessutom vilja fråga vad följande passus i konventionen egentligen betyder: »Varje stat, som ratificerar den nya konventionen sådan den slutligt antagits, skall förbinda sig att utforma och tillämpa en nationell politik, *avsedd att genom metoder, anpassade efter landets förhållande och praxis . . .*»

Jag vill inte alls vara försmädlig utan bara fråga vad herrarna tror det är som ligger i uttrycket »anpassade efter landets förhållanden och praxis». Däri måste väl för Sveriges del ligga att vi fortfarande får söka oss fram genom avtalsförhandlingar och inte genom lagstiftning. Det sistnämnda har vi aldrig avsett, herr Elowsson, och jag har aldrig heller påstått det. Det måste ändå i denna passus ligga en förståndig mening — man sätter ju inte ihop en konvention hur som helst — och varför skall man utvidga konventionstexten mer än den innebär? Jag kan därför inte tänka mig annat än att en ratificering från Sveriges sida skulle ge alla dem här i landet ett handtag, vilka vill ha likalönsprincipen genomförd, och det vill både socialdemokraterna och vi. Dessutom skulle det såvitt jag förstår stimulera och stödja andra stater, i vilka — det är alldeles riktigt — lönesättningen ligger långt efter oss. Jag tror därför att det med hänsyn till båda dessa motiv är riktigt att Sverige ratificerar konventionen.

Herr ÅMAN (s):

Herr talman! Jag har inte något yrkande i denna fråga, men jag tycker att

Om ratificering av konvention avseende bl. a. likalönsprincipen

några positiva synpunkter av det slag, som kommit till uttryck i damernas anföranden, inte skulle misskläda den manliga delen av kammarens ledamöter.

Utskottets skrivning innehåller i motiveringen egentligen inte en enda rad, där man uttalar ens sympati för tanken på att en utveckling i gynnsam riktning vore önskvärd. Och här har inte minst min partivän, herr Axel Svensson, med sitt anförande nästan stjälp ut barnet med badvattnet, när han säger att det skulle verka så fördyrande att genomföra likalönsprincipen och att vi får lov att tänka på denna omständighet. Detta är ett resonemang, som jag inte i något enda avseende kan acceptera, ty här är det inte fråga om, huruvida lönenivån skall vara den eller den, utan här är det fråga om, huruvida män och kvinnor skall ha samma lön för samma arbete. Det kan ju inte i och för sig inverka på våra konkurrensmöjligheter, om vi har en man eller kvinna som utför en syssla, försåvitt vi inte anser att kvinnorna notoriskt bör ha ett sämre löneläge och vi alltså borde ha som ständig arbetsmarknadsföreteelse låga kvinnolöner, med vilka vi då skulle pressa omkostnaderna.

Jag vill gärna vidare peka på de svårigheter som föreligger när det gäller för kvinnorna att kämpa för lika lön. Om vi ser på förhandlingsresultaten, kan vi inte finna att dessa är så förfärligt lysande när det gäller en utjämning i lönehänseende, och detta är beroende på att vi inom organisationerna, liksom kvinnorna själva, har att kämpa med svårigheter som inte finns på den manliga sidan, nämligen den stora reservoar av hemarbetande kvinnor ur vilken man kan söka yrkesarbetande kvinnor. För männen finns i fullsysselsättningsområdet inte någon sådan reservoar längre. Vi hade en sådan, när jordbruket kunde lämna ifrån sig tiotusentals och åter tiotusentals arbetare till industrien, men praktiskt taget alla karlar — om inte bokstavligen alla så nästan alla — är sysselsatta med yrkesarbete, under det att vi har en stor reservoar av kvinnor, de hemmavarande fruarna, som kan ge

sig ut på arbetsmarknaden, där tillströmningen av denna kategori medför svårigheter att arbeta upp lönenivån. Vi bör ha klart för oss att vi står inför svårigheter som gör att man åtminstone i någon mån från den manliga sidan får säga, att det är nog önskvärt att man på allt sätt bidrar till att främja utvecklingen i den riktning som motionärerna önskar.

Sedan är det fråga om vilka tekniska metoder som skall användas. Jag har velat, herr talman, fästa uppmärksamheten vid de svårigheter som här föreligger, och jag tycker att vi bör vara på det klara med, att det inte är så enkelt som att bara säga till vårt lands kvinnor, att om ni bara mobiliserar och ligger i, är denna fråga lätt löst. Det är inte så enkelt, utan det hela är betydligt mer komplicerat än så. Detta innebär att man får följa denna fråga från alla håll och se, huruvida den går att lösa i längden på de vägar vi nu är inne på. Det vet vi inte ännu, men vi hoppas det. Stora områden av den statliga och kommunala verksamheten och andra områden har kunnat visa på en del resultat, och vi skall inte ge upp förhoppningarna att gå vidare. I längden är det klart att en lönepolitik, som skulle innebära att vi får kvinnorna sysselsätta till lägre kostnader än männen, inte kan vara så särdeles tilltalande heller för männen.

En svårighet som också möter — och det är det sista exemplet jag skall ta upp — är, att man har så lätt för att generalisera eller för att kollektivisera, när kvinnolönerna diskuteras. Det förefinnes trots allt en ganska stor orättfärdighet i det faktum att en del kvinnor icke får bli bedömda med hänsyn till sina personliga kvalifikationer, insatser och sin uthållighet, utan klassas tillsammans med andra, trots att de kanske inte har en enda dags sjukfrånvaro och trots att de är en del av sina manliga kolleger överlägsna. Men de klassas tillsammans i ett kollektiv och man förutsätter att ingen i kollektivet är av samma »goda» kvalitet som männen. Man konstaterar ibland att kvinnor, som skall sköta två sysslor — både vara mor och

Om ratificering av konvention avseende bl. a. likalönsprincipen

husmor å ena sidan och yrkesarbetande å andra sidan — inte alltid orkar hänga med i samma takt som männen som bara har en syssla. På grundval av denna företeelse drar man alltså slutsatser, som länder till nackdel för de kvinnor, som är helt yrkesarbetande och kanske har en låg frånvarofrekvens och uppvisar mycket goda vitsord både när det gäller yrkeskunskap och uthållighet i yrket.

Herr **ELOWSSON, NILS**, (s):

Herr talman! Jag är mycket angelägen att i detta sammanhang understryka att man, när man talar om sådana här ting, inte skall röra sig med svävande talesätt. Om man säger att det står i konventionen, att vederbörande regering skall främja att konventionens innehåll tillämpas inom det egna landet, måste man göra klart för sig vad som menas med ordet »främja». Främja kan i detta sammanhang inte vara någon ting annat än att staten använder sina möjligheter att genomföra det som konventionen innehåller, och det kan staten inte göra på annat sätt än genom att lagstifta.

Fru Hamrin-Thorell säger, att motionärerna aldrig tänkt sig att man skulle lagstifta i ämnet, men vi har inom utskottet sett saken på det sättet, att om staten skall främja, måste staten lagstifta. Det är detta allvarliga spørsmål vi varit ställda inför och måste ta ställning till, och då har vi hamnat där vi hamnat, men om fru Hamrin-Thorell är mycket angelägen om att i verklig mening främja denna sak, tror jag inte hon behöver använda så först mycket kraft för att övertyga oss socialdemokrater om att vi bör vara med på att utjämna klyftan mellan manliga och kvinnliga arbetare och anställda. Då bör hon i stället inrikta sig på arbetsgivarna, de av dem hon har inom sin intressesfär, och söka övertyga dem om det rättvisa och riktiga i denna princip. Jag tror att hon då gör betydligt större nytta än när hon spiller krut på oss, som ändå i detta sammanhang är fullt på det kla-

ra med vad vi vill och har varit det, jag vågar säga långt innan fru Hamrin-Thorell var det.

Det är inte så mycket att säga om herr Åmans yttrande. Det var ett s. k. snällt yttrande. Han har samma mening om denna sak som jag, och han framhåller att det inte är så lätt att klara upp dessa problem avtalsvägen heller. Såvitt jag kunde förstå av det han yttrade, var han dock på det klara med att man inte kan reda upp saken på annat sätt än avtalsvägen. Vi kan inte ge oss på att lagstifta i denna fråga, utan vi måste låta parterna reda upp den själva. Detta är vad vi menade inom utskottet, och det är detsamma som regeringen ansett och som riksdagen ansett vid upprepat tillfällen.

Herr **SVENSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! Till vännen Åman vill jag bara säga, att mina slutsatser angående kostnaderna i företagen för löneflyftningar var mera ett observandum till reservanterna med hänsyn till det talesätt, vi så ofta får höra, om att det måste sparas och om vilka ekonomiska svårigheter företagen har. I den delen var det alltså inte någon personlig uppfattning jag företrädde.

Jag skulle också vilja säga till herr Åman, att den dag TCO och LO ger klarsignal att lösa likalönsfrågan, skall jag utan tvekan vara med om att i utskottet föreslå att frågan går till riksdagens bord för en annan lösning än som föreligger i dag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmanen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. förbättring av invalidpensionens grundförmåner, m. m.

Fru *Hamrin-Thorell* och herr *Persson, Helmer*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Hamrin-Thorell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 26.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. förbättring av invalidpensionens grundförmåner, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 januari 1959 dagtecknad proposition, nr 29, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering;

2) lag angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen; samt

3) lag angående ändring i lagen den 1 juni 1956 (nr 264) om höjning av folkpensioner m. m.

I propositionen hade bland annat föreslagits en höjning av den i folkpensioneringens invalidpension och sjukbidrag ingående grundpensionen.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna nr 383 i första kammaren av herr *Carlsson, Eric, m. fl.* och nr 459 i andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 29 för sin del måtte besluta, att 13 § 2 mom. lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering skulle få följande lydelse:

»Där inkomst — — — av Konungen.

Vid uppskattningen av förmögenhetsavkastning skall denna höjas med 5 procent av det belopp, varmed förmögenheten må överstiga för gift pensionsberättigad 15 000 kronor och för annan pensionsberättigad 20 000 kronor.»

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 29, samt

B. att förevarande motioner, I: 383 och II: 459, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation anförts av herrar *Eric Carlsson* och *Carlsson* i Bakeröd, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 383 och II: 459, måtte för sin del besluta, att 13 § 2 mom. lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering skulle erhålla följande lydelse:

»Där inkomst — — — av Konungen.

Vid uppskattningen av förmögenhetsavkastning skall denna höjas med 5

Ang. förbättring av invalidpensionens grundförmåner, m. m.

procent av det belopp, varmed förmögenheten må överstiga för gift pensionsberättigad 15 000 kronor och för annan pensionsberättigad 20 000 kronor.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Till det utskottsutlåtande som vi nu går att behandla har herr Carlsson i Bakeröd och jag antecknat en reservation. Med anledning därav skall jag något motivera denna.

Innan jag går in på reservationen vill jag uttala min tillfredsställelse över att här föreslås en höjning av grundbeloppen på invalidpensionen. Förslaget innebär ju en höjning från 200 kronor per år av grundpensionen — med nuvarande åtta indextillägg — till 600 kronor åt den som är ogift eller vars make inte har folkpension samt eljest till 520 kronor om året. De som nu har grundpension och tilläggspension och inte når upp till dessa belopp får sin grundpension höjd till 600 respektive 520 kronor. Förhöjningen grundar sig på 1958 års socialförsäkringskommittés förslag och är att betrakta som ett provisorium i avvaktan på slutgiltigt förslag. Med hänsyn till dem som är berörda av förslaget, nämligen främst invaliderna, skulle jag vilja uttala den förhoppningen, att det inte skall dröja alltför länge innan vi kan få ett slutgiltigt förslag, som ger en bättre lösning av denna fråga.

I direktiven för utredningen har utsetts, att utredningsarbetet skall bedrivas med utgångspunkt från att den nuvarande inkomstprövningen om möjligt skall slopas samt att de inom folkpensioneringen tillämpade kraven på nedläggning av arbetsförmågan för rätt till folkpension skall mildras. Att drabbas av invaliditet med åtföljande arbetsförmåga är ett hårt öde både för den som drabbas därav och för hans familj. I utredningen har också detta påpekats, där det heter: »Flertalet av dem, som har enbart grundpension, är gifta och uteslutna från inkomstprövade förmåner på grund av andre makens inkomst. Detta har väckt mycken irritation, en irritation, som inte kan fränkännas be-

rättigande, då en invalidiserad man eller hustru, även om invaliditeten ej är så svår att rätt till hjälplöshets- eller vårdtillägg föreligger, ofta utgör en ej ringa belastning på makarnas ekonomi. Den ganska hårda inkomstprövningen kan även sägas i och för sig motivera, att också de invalidpensionärer, som enligt nuvarande regler är berättigade till enbart en grundpension om 200 kronor, får sin pension höjd.»

Det är detta som nu kommer att ske genom höjningen till 520 respektive 600 kronor.

»Den ganska hårda inkomstprövningen», för att citera utredningen, är inte bara beroende av den direkta inkomstprövningen. Här kommer också eventuell förmögenhet in i bilden. Vid 1957 års riksdag beslöts att ändra förmögenhetsgränserna på så sätt, att de förmögenhetsfria beloppen höjdes från 7 500 kronor till 15 000 kronor för gift samt från 10 000 till 20 000 för ogift pensionär. Denna höjning beslöts dels med hänsyn till penningvärdeförsämringen, dels ock med hänsyn till de avsevärt höjda taxeringsvärden som 1957 års fastighetstaxering ledde till. Samtidigt fördubblades emellertid också skärpningsprocenten, vilket innebär att 20 procent av förmögenhet överstigande 15 000 och 20 000 kronor för gift respektive ensamstående beräknas som inkomst, utöver bostadsförmån o. s. v. I anledning av detta förslag, som ju blev riksdagens beslut, framhöll Sveriges folkpensionärers riksorganisation i ett yttrande att »en fördubbling av avdragsprocenten, även efter en höjning av det skärpningsfria beloppet, kommer att innebära en skärpning av bestämmelserna för rätt till kommunalt bostadstillägg och andra inkomstprövade pensionsförmåner för många pensionärer. Särskilt hårt kommer detta att drabba alla de pensionärer, som har mindre fastigheter och som genom den höjda fastighetstaxeringen får sin förmögenhet ökad.»

För att undvika försämring för dem som redan hade behovsprövade tilläggs-pensioner vid det tillfället, som alltså

Ang. förbättring av invalidpensionens grundförmåner, m. m.

prövats före den 1 juli 1957, beslöts att någon försämring i anledning av de nya bestämmelserna ej skulle få ske i sådana fall. Detta beslut innebär faktiskt, att i vissa lägen de som får sin tilläggspension prövad nu kan komma i ett sämre läge än de som fått tilläggspensionen prövad tidigare. Det blev något av en kategoriklyvning, beroende av på vilken sida om datumgränsen man kom.

På grund av den hårda reducering, som sker på tilläggspensionerna som följd av den höga skärpningsprocenten på förmögenhet över 15 000 resp. 20 000 kronor, har i motioner hemställts om reducering av skärpningsprocenten från 20 till 5 procent av det belopp varmed förmögenheten överstiger nämnda siffror.

Som jag sagt förut är det ett hårt öde att drabbas av invaliditet. Det blir ännu hårdare och svårare, om det faktum att man har ett eget hem eller en mindre jordbruksfastighet, som man lyckats göra sig skuldfri på, skall försvåra eller omöjliggöra att få tilläggspension.

Visst kan det sägas att den nuvarande förmögenhetsgränsen ligger relativt högt. Har man ett taxeringsvärde, ett förmögenhetsvärde, som ligger i nivå med vad det kostar att bygga ett eget hem i dag, blir man faktiskt utan tilläggspension. Det kan icke vara rimligt med denna begränsning vid förmögenheter av denna storleksordning. Det talar i andra sammanhang om att man skall premiera och stimulera sparandet, vilket också är nödvändigt och riktigt. Här är dock situationen den, att man då får sin tilläggspension minskad, ja, kanske rent av att man blir utan. Man tvingas, som sagts i vår motion, att börja »äta upp» sin fastighet innan man kan få tilläggspension. Man måste förstå att detta känns bittert för många. Först blir en person sjuk med inkomstbortfall och vad det för med sig av oro och bekymmer. När vederbörande så skall få invalidpension, blir han utan därför att han har ett eget hem. Vi måste förstå hur det känns. Jag har på nära håll bevittnat hur detta verkar och förstår dessa

människors reaktion. Detta är också, herr talman, ett av skälen för den reservation som jag och herr Carlsson i Bakeröd har anfört till utskottets utlåtande.

Sedan finns det ytterligare ett skäl som jag vill peka på, nämligen den väsentliga skillnad som är rådande mellan invalidpensioneringen och yrkesskadeförsäkringen. Många är invalider på grund av ryggsador, som ofta har sin orsak i alltför tungt och hårt arbete under de tidigaste ungdomsåren. Arbetet gör att skadan kanske förvärras under åren, leder och kotor slits ut, med invaliditet som följd. Kan man då inte direkt påvisa att det är fråga om en yrkesskada, vilket ofta är svårt att bevisa, faller man under folkpensioneringen med de bestämmelser som där är rådande i fråga om inkomst och förmögenhet vid invalidpension. Råkar man däremot få ryggskadan så att den blir karakteriserad som yrkesskada, blir det skadans och invaliditetens omfattning som blir avgörande för vilken ersättning man får.

Herr talman! I avvaktan på att socialförsäkringskommittén skall komma med sitt förslag är det rimligt, att man under övergångstiden lättar på nuvarande hårda inkomstprövning för invalidpensionerna. Jag ber därför att med dessa ord få yrka bifall till den reservation som jag och herr Carlsson i Bakeröd antecknat till utskottets utlåtande.

Herr **ELOWSSON, NILS**, (s):

Herr talman! Reservanten har i sitt anförande berört en hel mängd frågor som vi inte gärna kan diskutera i detta sammanhang. Här gäller det endast att ta ställning till hur man skall ordna med beskattningen för dem som har inkomstprövade folkpensioner.

Jag bestrider naturligtvis inte att det kan vara besvärligt för många att man därvid börjar beskattningen som uppgår till 20 procent för en förmögenhet av för ogift person över 20 000 kronor och för gift person över 15 000 kronor. Men det måste ju alltid finnas en gräns för hur långt man kan gå i fråga om efter-

Ang. försäljning av kronoegendomen Knivberga 2¹

gifter. Regeringen har inte ansett att man här bör gå längre än vad som nu föreslås i propositionen, och utskottet har inte funnit anledning att göra någon ändring häri. Vår ståndpunkt grundas framför allt på att det här gäller en lag, som vi hoppas ganska snart skall bli ersatt av en annan som tar på hela detta problem på ett annat sätt och också kan ge andra förmåner och möjligheter. Vi har inte ansett att man bör riva upp detta medan utredningen pågår, utan att vi bör ge oss till tåls och låta det vara vid vad som här föreslås.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera punkten av utskottets i det nu förredragna utlåtandet gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten A hemställt.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen enligt de i fråga om punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Carlsson, Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 115;

Nej — 22.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om köttbesiktning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 4, i anledning av motioner om ändring i jordförvärvslagens bestämmelser om skyldighet för kommun att söka tillstånd till förvärv av jordbruksfastighet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar, m. m., såvitt angår Himmelsända 2¹ i Södermanlands län och stadsägan nr 2174 + 2178 + 2179 + 2340 i Norrköpings stad, jämte i ärendena väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2**Ang. försäljning av kronoegendomen Knivberga 2¹**

I en till riksdagen den 30 december 1958 avlåten proposition, nr 24, hade Kungl. Maj:t under punkten 3 föresla-

Ang. försäljning av kronoegendomen Knivberga 2¹

git riksdagen medgiva, att — på i huvudsak vissa av domänstyrelsen angivna villkor — av kronoegendomen Knivberga 2¹ (stadsägan nr 2174 + 2178 + 2179 + 2340) i Norrköpings stad finge säljas *dels* gårdsområdet och stadsägoområdet nr 2340, tillhoppa ca 2,5 ha, till egendomens arrendator Eric Johansson för en köpeskilling av 37 700 kronor, *dels* återstoden av egendomen — med undantag av ett område om ca 7,9 ha, avsett att tilläggas Brävalla flygplats — till ägarna av Knivberga gård, Torgny André m. fl., för en köpeskilling av 128 300 kronor.

I samband med handläggningen av detta ärende hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) motionen II: 131, av herr *Lundberg*;

2) de likalydande motionerna I: 335, av herr *Spetz*, och II: 406, av herrar *Svensson* i Ljungskile och *Rimås*, i vilka motioner hemställts, *dels* att riksdagen måtte avslå den föreslagna försäljningen till Torgny André m. fl., för en köpeskilling av 128 300 kronor, *dels* att änkan efter den numera avlidne arrendatorn Eric Johansson måtte erbjudas att köpa kronoegendomen i fråga — med undantag av det 7,9 ha stora område som erfordrades för flygplatsen — för en köpeskilling, som efter närmare utredning kunde befinnas skälig.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 335 och II: 406 ävensom II: 131, såvitt sistnämnda motion åsyftade förevarande kronoegendom, medgiva, att på i huvudsak de villkor, som angivits under punkten, av kronoegendomen Knivberga 2¹ (stadsägan nr 2174 + 2178 + 2179 + 2340) i Norrköpings stad finge säljas *dels* gårdsområdet och stadsägoområdet nr 2340, tillhoppa ca 2,5 hektar, till arrendatorn Eric Johanssons dödsbo för en köpeskilling av 37 700 kronor, *dels* återstoden med undantag

av förutnämnda område om ca 7,9 hektar till ägarna av Knivberga gård, Torgny André m. fl., för en köpeskilling av 128 300 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Persson*, *Svensson* i Ljungskile och *Rimås*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 335 och II: 406 ävensom med avslag å motionen II: 131, såvitt motionen åsyftade förevarande kronoegendom, medgiva, att kronoegendomen Knivberga 2¹ (stadsägan nr 2174 + 2178 + 2179 + 2340) i Norrköpings stad finge, med undantag av förutnämnda område om ca 7,9 hektar, säljas till arrendatorn Eric Johanssons dödsbo för en köpeskilling, som efter närmare utredning kunde befinnas skälig.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag har — såsom motionär — begärt ordet därför att jag vid åtskilliga tillfällen i egenskap av värderingsman har varit i tillfälle att på nära håll ta del av förberedelserna när det har gällt försäljningen av jordbruksfastigheter.

Min principiella syn på dessa försäljningar är den, att staten, det allmänna, som ju i lag har fastslagit rätt för åtminstone vissa arrendatorer att vid försäljning av fastighet ha företräde att inköpa fastigheten, vid sina egna försäljningar bör iaktta samma regel. I allmänhet är ju detta också fallet, men den fastighet det här gäller utgör ett undantag.

Denna försäljningsfråga är ju inte särskilt ny. Redan år 1951 var frågan om försäljning av ifrågavarande kronoegendom Knivberga uppe till behandling i domänstyrelsen, och styrelsen tillstyrkte senare en försäljning av fastigheten till arrendatorn. Längre fram kom en annan omständighet med i bilden, nämligen att flygförvaltningen behövde inköpa visst område av en annan fas-

Ang. försäljning av kronoegendomen Knivberga 2¹

tighet, som var granne till kronoegendomen.

Enligt min uppfattning bör dessa båda ärenden behandlas var för sig och inte sammanblandas. En sammankoppling har emellertid skett i detta fall. Här har man, som man säger, av praktiska skäl i ett sammanhang övervägt dels värdena av de olika fastigheterna och dels frågan, huruvida arrendatorn av kronoegendomen borde få rätt att lösa densamma.

Jag skall inte ingå på frågan om köpeavtalen mellan flygförvaltningen och ägarna till kronoegendomens grannfastighet. De förhandlingar som har förts och det kontrakt som har uppgjorts företer många egendomliga omständigheter, som måhända kan komma att prövas i annat sammanhang. Jag har ingen anledning att nu gå in på den punkten, utan vad jag i dag vill med all kraft understryka, det är att när det allmänna säljer en sådan fastighet som är utarrenderad skall det ske på samma villkor som det allmänna har bestämt för försäljning av arrendegårdar i enskild ägo.

Man har gjort gällande att arrendatorn var gammal och att makarna var barnlösa; och arrendatorn har för övrigt avlidit i år. Men som jag ser saken principiellt, är detta fullständigt ovidkommande omständigheter. Jag menar att domänstyrelsen, alldeles oberoende av detta, skulle ha följt vedertagna regler och erbjudit fastigheten, när den nu skulle säljas, till den arrendator som suttit på fastigheten ända sedan 1933.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad till jordbruksutskottets utlåtande.

Herr PERSSON, JOHAN, (fp):

Herr talman! Bland de förslag till försäljning av kronoegendomar som chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Netzén, anmält enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 24, torde det tredje i ordningen, eller punkt 2 i jordbruksutskottets föreliggande utlåtande

nr 6, som avser stadsågan nr 2174 + 2178 + 2179 + 2340 i Norrköpings stad, vara ett ur flera synpunkter sett mycket komplicerat försäljningsärende.

Som en av reservanterna vill jag framföra några synpunkter på detta försäljningsärende — i långa stycken torde de ungefär överensstämma med vad herr Spetz har relaterat, men redovisningen skiljer sig kanske i några avseenden från hans. Det är min uppfattning, i likhet med övriga reservanters, att den här ifrågavarande kronoegendomen har sådan storleksordning, att den fortfarande bör bestå som ett självständigt jordbruk och att inte, som utskottet föreslår, huvudparten av åkerarealen skall läggas tillsammans med en gård som, även om en viss i propositionen angiven areal överlåtes åt flygförvaltningen, kommer att omfatta minst 150 tunnland åker.

Denna kronoegendom, som domänstyrelsen föreslagit till försäljning, innehåller 35,7 hektar, därav 27,4 hektar åker, 7,4 hektar äng och betesmark och 0,8 hektar avrösningsjord. Det framhålls att jorden är bra, läget gott och fälten öppna. Arronderingen är tämligen god. Så långt jag kan bedöma, är egendomen ett alldeles utmärkt familj jordbruk.

Även efter en avstyckning av 7,9 hektar, som flygförvaltningen enligt meddelande till domänstyrelsen i december 1953 skulle behöva för Bråvalla flygfälts räkning, bör fastigheten, enligt yttrande av lantbruksstyrelsen, kunna bestå som ett självständigt jordbruk. En jordbruksfastighet om 27 hektar åker är det säkert många som skulle vara glada att kunna få förvärva, även om byggnadsbeståndet är av mindre god beskaffenhet, som fallet sägs vara å ifrågavarande fastighet.

Kronoegendomen gränsar till tvenne jordbruksfastigheter, Ringstad och Knivberga gård, vilkas ägare är intresserade av att förvärva egendomen; därtill kommer kronoegendomens arrendator in i bilden som spekulant.

I skrivelser av den 1 november 1951 till jordbruksdepartementet anhöll äga-

Ang. försäljning av kronoegendomen Knivberga 2¹

ren av Knivberga gård, Torgny André, att få förvärva egendomen, och den 19 november samma år inkom till domänstyrelsen anhållan från ägaren av Ringstadsegendomen, att kronoegendomen inte måtte säljas till annan förrän uppgörelse träffats i viss markförvärvsfråga mellan denne och flygförvaltningen. I april 1952 hemställde arrendatorn, Erik Johansson, till domänstyrelsen att han i första hand borde få antingen fortsätta med arrendet eller också köpa egendomen i fråga. Som arrendator av kronoegendomen sedan 1933 ansåg han sig med all rätt böra ha företräde framför andra spekulanter att få arrendera eller köpa fastigheten.

I yttrande den 9 maj 1952 till domänstyrelsen meddelade flygförvaltningen, att Bråvalla flygfält behövde utökas med mark, från Knivberga gård cirka 17 hektar och från Ringstadsegendomen 4,8 hektar, och i december 1953 meddelade flygförvaltningen, att för fältet jämväl behövdes mark från kronoegendomen, ett område om 7,9 hektar.

Domänstyrelsens utlåtande i ärendet den 11 februari 1955 utmynnade i en framställning om försäljning till arrendatorn Johansson av kronoegendomen med undantag av viss för flygplatsändamål avsedd mark, ett område om 7,9 hektar.

I remissyttrande i mars 1955 anförde lantbruksstyrelsen att — bland annat med hänsyn till flygförvaltningens aktuella markanspråk och tidigare företagen expropriation från de båda grannfastigheterna Knivberga och Ringstad — huvuddelen av kronoegendomen borde sammanläggas med Knivberga gård. I andra hand ansåg sig lantbruksstyrelsen kunna tillstyrka försäljning till arrendatorn, bland annat med hänsyn till de förbättringsåtgärder arrendatorn vidtagit och med beaktande av att han, därest egendomens ägare varit annan än kronan, torde ha kunnat åberopa förköpsrätt jämlikt lagen den 22 december 1943 om arrendators förköpsrätt.

Genom att ägaren av Knivberga gård, Torgny André, dels är säljare av cirka

17 hektar mark till kungl. flygförvaltningen och dels spekulant på större delen av kronoegendomens mark, har två statliga myndigheter var för sig fört underhandlingar med André.

Då förhandlingarna inte ledde till något resultat, förordnande Kungl. Maj:t i april 1957 på framställning av flygförvaltningen, att förutnämnda område om cirka 17 hektar av Knivberga gård skulle avstås till kronan i den ordning expropriationslagen stadgar.

I september 1957 hemställde domänstyrelsen i förnyat utlåtande att — därest Kungl. Maj:t under föreliggande omständigheter skulle finna skäligt, att kronojord överlåtes till André såsom gottgörelse för marks avstående för flygplatsändamål — Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva att kronoegendomen, med undantag av ett gårdsområde om 2,5 hektar och ett område om 7,9 hektar för flygplatsändamål, skulle försäljas till André för en köpeskilling av 128 300 kronor.

Uppskattningsnämnden hade i januari 1957 saluvärderat gårdsområdet på cirka 2,5 hektar med byggnader till 37 700 kronor. Området på 7,9 hektar, som skulle avstås till flygförvaltningen, hade värderats till 10 000 kronor och återstoden av egendomen, 24,2 hektar, till 128 300 kronor eller tillsammans 176 000 kronor.

Kronoegendomen åsattes vid 1957 års taxering ett värde av 93 000 kronor. Att kronan vid försäljning av sina egendommar erhåller högsta möjliga pris är visserligen i allmänhet önskvärt, men att som i det här fallet, d. v. s. samma år som fastighetstaxeringen verkställdes, uppskatta saluvärdet av kronoegendomen till nästan dubbla taxeringsvärdet, det tycker man knappast anstår en statlig myndighet.

Nu anser reservanterna, att domänstyrelsens handläggning av förevarande försäljningsärende inte bör sammankopplas med flygförvaltningens markförvärv. Den 15 januari 1959 avled arrendator Eric Johansson. Hans änka bör i lika mån anses berättigad att åtnjuta förmånen att få inköpa kronoendo-

Ang. försäljning av kronoegendomen Knivberga 2'

men, då den — även om ett område av 7,9 hektar undantages för flygplatsändamål — kan anses som ett fullt bärkraftigt familj jordbruk.

I en till jordbruksdepartementet den 27 oktober 1958 ingiven skrivelse har arrendatorn hemställt, att frågan om kronoegendomen får bedömas i särskild ordning helt efter de synpunkter, som av domänstyrelsen plägar anläggas på frågor av förevarande art — d. v. s. fortsatt arrende eller köp av hela egendomen — i syfte att undvika en olycklig uppdelning av ett bärkraftigt familj jordbruk.

Enligt föreliggande utskottsutlåtande föreslås att till arrendator Johannssons dödsbo må säljas dels gårdsområdet och dels ett stadsägoområde, tillhoppa cirka 2,5 hektar, med därå befintliga byggnader för ett belopp av 37 700 kronor.

Jag har nu försökt att i någon mån för kammarens ledamöter redogöra för de olika faserna i detta som jag tycker komplicerade försäljningsärendet.

När ärendet föredrogs i utskottet framställdes förslag om att en delegation skulle resa till Norrköping och se på den fastighet, som föreliggande försäljningsärende gäller, för att på ort och ställe bättre kunna bedöma, huruvida ärendet handlagts på ett ur olika synpunkter önskvärt sätt. Majoriteten i utskottet ville emellertid inte vara med om bordläggning. Det var vad man kallar tidsnöd. Denna kronoegendom har i minst 7 å 8 år varit ifrågasatt till försäljning, men det gick nu inte att skjuta på ärendets avgörande några dagar med hänsyn till att huvudlotten redan för instundande vårbruk skulle kunna få disponeras av den föreslagna nye ägaren och tillträdas den 14 mars 1959. Med litet god vilja hade nog en delegation hunnit fullgöra sitt uppdrag och ärendet ändå i dag legat på kamrarnas bord för avgörande.

Då jag är av den uppfattningen, att kronoegendomens försäljning ej bort sammankopplas med flygförvaltningens förvärv av mark från Knivberga gård och då jag anser att kronoegendomen — jämväl sedan ett område om 7,9

hektar undantagits för flygplatsändamål — kan hänföras till ett bärkraftigt familj jordbruk, yrkar jag, herr talman, bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Herr Johan Persson har lämnat både en detaljerad historieskrivning och en dokumentsamling i ärendet, så jag behöver inte upprepa vad som sagts här tidigare utan kan i stället säga något om vad som legat till grund för utskottets ställningstagande.

Jag vill först anknyta till herr Spetz' yttrande. Han säger att optionsrätt bör föreligga för arrendatorer från bolag och enskilda. Att den rätten bör respekteras, det håller jag på också, men jag skulle ändå vilja säga att nog är det väl nödvändigt att man ser något till omständigheterna i varje särskilt fall, när ett sådant här ärende behandlas.

Som vi hört av historieskrivningen ligger kronoegendomen i det närmaste omsluten av Knivberga gård, som ägs av Torgny André. Han har nu under expropriationshot blivit ålagd att lämna 17 hektar åker. Det är omvittnat att André är en skicklig jordbrukare. Han har åbyggnader som är disponerade för den areal gården nu omfattar. Jag tycker därför att det är litet egendomligt, som här framhålles från folkpartihåll, att man inte skulle fästa något avseende vid detta. Jag vill minnas att det är från det hållet det tidigare har väckts motioner om att det bör inrättas en särskild förvaltningsdomstol, som skall övervaka att inte regeringen och olika myndigheter går för hårdhänt fram mot personer som drabbas av åtgärder, som det allmänna åvägabringar.

I det här fallet rör det sig om en kronoegendom, där en arrendator har suttit länge. Mannen var över 70 år när han dog i januari, hustrun är nu 72, och det upplyses att några arvingar inte finns. Då tycker jag att optionsrätten inte kan tillgodogöras, eller rättare sagt inte hävdas, på samma sätt som om makarna haft barn som velat fortsätta att bruka gården.

Ang. försäljning av kronoegendomen Knivberga 2¹

Jag tycker att såväl Kungl. Maj:t som utskottet har tillbörligt beaktat änkans krav, när man har sagt att hon får köpa alla byggnaderna och 5 tunnland där omkring för 37 500 kronor. Det har nu upplysts att om hon nu skulle avträda arrendet skulle hon bli ådömd betala en betydande summa för eftersatt underhåll av byggnader och brukning av jord, och det förefaller därför inte som om gården har skötts så effektivt som man kanske kunnat önska.

Det är väl ändå så, att det är riktigt att här kombinera de olika frågorna. Och när nu en överenskommelse är träffad under hot om expropriation så har väl inte riksdagen någon anledning att avstyra försäljningen. I så fall kommer flygförvaltningen att förordna expropriation av sagda område, och var och en som vet, hur beräkningarna sker när expropriation sker, kan knappast komma till någon annan uppfattning än att det belopp som staten då får betala blir väsentligt högre.

Jag måste också erkänna att jag tycker att den täckdikning som gjorts, ersättes särskilt. Man kan förstå att den som får släppa till 17 hektar åker, som är väl dikad, och som sedan får köpa åkerjord, som är dåligt dikad eller till hälften dikad, så att han får börja att dika det nytillköpta, vill ha erättning härför.

Det brukar annars sägas, inte minst från det håll som reservanterna representerar, att myndigheterna är så formella och stelbenta, att de aldrig ser till mänskliga hänsyn och aldrig anlägger mänskliga synpunkter. Nu har flygförvaltningen och domänstyrelsen resonerat på det sättet, att när flygförvaltningen kommer att ta 17 hektar av en person och domänstyrelsen har jord till salu, som ligger intill den gård som får släppa till mark och väl smälter in i en god arrondering, så skall gårdens ägare också få köpa den mark som domänstyrelsen har. Detta är vad vi i lantbruksnämnderna brukar kalla för »ett kristligt byte». Det ligger sunt förnuft i att man söker skapa en lämplig miljö och att man söker ge rättvisa åt alla.

När det nu gäller — jag understryker

det ännu en gång, herr talman — en änka på 72 år, som inte har några arvingar, och då ekonomibyggnaderna är dåliga, tycker jag att det sker all möjlig rättvisa mot henne, om man låter henne köpa själva gården och trädgården, med det tillägget att hon skall ha rätt till alla de ledningar, elektriska och andra, som tillhör gården. Det förefaller mig som om om man därigenom skulle ha tillgodosett alla humanitära krav.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att får yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Jag håller med både herr Spetz och herr Johan Persson när de säger att detta är en komplicerad och besvärlig fråga. Den har ju också varit föremål för myndigheternas prövning under en mycket lång tid. Jag skall be att få ta kammarens uppmärksamhet i anspråk för en liten rekapitulation och vill då gå litet längre tillbaka än herr Spetz gjorde. Herr Spetz talade om ett utlåtande av domänstyrelsen från år 1951. Jag skall såsom en bakgrund till hela ärendet be att få påminna om vad som tidigare har hänt med de båda gårdar som nu diskuteras.

År 1941 skulle Bråvalla flygflottilj utanför Norrköping organiseras, och det behövdes mark för flygfältet. Då hörde Knivberga gård, som nu uppträder som köpare, till de gårdar som fick avstå en väsentlig del av sin areal till kronan. Det ingicks ett köpeavtal enligt vilket ägaren av Knivberga gård skulle få sälja mellan 35 och 36 hektar åker för ett pris av 175 000 kronor. Köpeavtalet godkändes inte av högre myndigheter, och så småningom gick det till expropriation. Då hade emellertid priset stigit från 175 000 kronor till 227 300 plus de kostnader som åsamkades statsverket genom expropriationsförfarandet.

Redan vid detta tillfälle i början på 1940-talet diskuterade man möjligheten av ett markbyte mellan Knivberga kronoegendom och Knivberga gård för att tillgodose önskemålet att med mark från

Ang. försäljning av kronoegendomen Knivberga 2'

kronoegendomen kompensera säljaren för den mark han fick avstå till flygfältet. Frågan var föremål för behandling och överväganden vid åtskilliga tillfällen under de kommande åren. Vid ett av dessa tillfällen yttrade representanterna för staten att man lämpligen tills vidare borde bibehålla kronoegendomen i kronans ägo för att marken sedermera helt eller delvis skulle kunna användas såsom bytesobjekt för något statligt ändamål. Man hade nämligen liksom på känn att flygfältet kanske skulle behöva utvidgas, och det är just vad som nu är fallet. På grund av utvecklingen på det flygtekniska området erfordras nu längre startbanor än i början av 1940-talet. Såväl Knivberga gård som Knivberga kronoegendom har mark som behöver tas i anspråk för förlängningen av startbanorna. Under de senaste åren har en del elakartade olyckstillbud förekommit till följd av att vissa anläggningar tillhörande Knivberga gård ligger just i förlängningen av de befintliga startbanorna.

Herr Spetz har här talat om de principer, som bör tillämpas när kronoegendomar försäljes. Vi måste emellertid också ta hänsyn till de speciella omständigheter som är förknippade med dagens försäljningsärendet.

Knivberga gård hade ursprungligen en areal av mellan 105 och 110 hektar. Genom expropriationen 1944 togs i anspråk ungefär 36 hektar, d. v. s. omkring en tredjedel av gårdens ursprungliga areal. Det återstår alltså för närvarande ungefär 70 hektar. Nu föreslår man att ytterligare 17 hektar skall tagas i anspråk för flygfältets utvidgning. Därigenom skulle gårdens areal reduceras till ungefär hälften av den ursprungliga. Gårdens byggnader, som är av mycket god kvalitet, är emellertid dimensionerade med hänsyn till den ursprungliga arealen. Innehavaren är, såsom redan sagts, en skicklig jordbrukare. Han har en hög animalisk produktion och en värdefull kreatursbesättning, för vars vidmakthållande han naturligtvis är beroende av gårdens storlek. Man kan därför förmoda att en eventuell expropria-

tion i dagens läge skulle medföra mycket betydande ersättningsanspråk från Knivberga gård, säljaren, på grund av den försämring av bruksförhållandena som skulle inträda genom en ytterligare reduktion av arealen. Detta är visserligen endast hypoteser, men vi kan vara ganska övertygade om att det skulle komma att gå ungefär på det sättet.

Herr Jonsson i Fjäre talade om de båda gårdarnas ägofigurer och påpekade att Knivbergas mark helt omsluter kronoegendomen. Den som haft tillfälle att se en karta över gårdarna blir ganska snart övertygad om att den lösning av frågan, som här föreslagits av utskottet, innebär en vettig och ur jordbrukspolitisk synpunkt mycket välmotiverad åtgärd. Vi hade tillgång till kartorna under utskottsbehandlingen och för var och en, som något har sysslat med jordbruk, förefaller den föreslagna lösningen vara mycket naturlig, eftersom kronoegendomens ägor som en smal liten tarm skjuter in i Knivberga gårds ägofigur. En sammanläggning förefaller därför vara mycket väl motiverad.

Det har också framhållits av olika myndigheter under de gångna åren, att ur jordbrukspolitisk synpunkt och ur rationaliseringssynpunkt är detta en rimlig lösning.

Herr Johan Persson anmälde betänkligheter mot en försäljning av kronoegendomen med hänsyn till egendomens storlek och beskaffenhet. Han ansåg att gården borde bibehållas som ett självständigt familj jordbruk. Ja, storleken är det ju ingenting att anmärka på, men när det gäller beskaffenheten i övrigt finns det en hel del invändningar att göra. Det framhålles på olika ställen i propositionen, att byggnadsbeståndet på gården är mycket nedgånget. Jag skall be att få citera ett yttrande, som lantbruksnämnden i Östergötlands län avgav år 1955, när arrendatorn gjort en framställning om att få egnahemsån för att förvärva egendomen från kronan. Lantbruksnämnden avslag framställningen om egnahemsån med motiveringen, att »kostnaderna för förvärvet av fastigheten och iordningställandet av byggnad-

Ang. försäljning av kronoegendomen Knivberga 2¹

derna ej kan anses skäligen med hänsyn till den avkastning och nytta i övrigt, som kan påräknas från fastigheten under en följd av år».

Lantbruksnämnden ansåg alltså att man med hänsyn till byggnadernas beskaffenhet och övriga omständigheter inte kunde försvara de stora ekonomiska insatser, som behövdes för att förvärva fastigheten och för att rusta upp byggnaderna.

Visserligen har man vid något tillfälle från lantbruksstyrelsens sida tillstyrkt en försäljning av kronoegendomen till arrendatorn, men jag tycker nog att motiveringen har verkat något skruvad. Vid detta tillfälle, det var den 2 mars 1955, ansåg lantbruksstyrelsen det fördelaktigast, om kronoegendomen med undantag av viss för flygförvaltningen avsedd mark sammanlades med Knivberga gård. Det var det första och fördelaktigaste alternativet. Sedan kom man in på resonemang om uppdelning mellan Knivberga och en annan gård. Vidare kom ett tredje alternativ, som redovisas i propositionen. Men så kom man fram till det utlåtande som Johan Persson citerade: »I andra hand anser sig styrelsen kunna tillstyrka försäljning till arrendatorn, dels på grund av att egendomen, trots den förestående arealminskningen och det relativt nedgångna byggnadsbeståndet, ännu synes kunna bestå såsom ett självständigt jordbruk» etc.

Det förefaller mig som om lantbruksstyrelsens entusiasm för denna lösning var mycket ringa.

Ja, herr talman, man har nu efter många års förhandlingar och diskussioner fram och tillbaka om hur man skulle lösa frågan om en nödvändig utvidgning av flygfältet för Bråvalla flygflottillj kommit fram till en överenskommelse mellan ägaren till Knivberga gård samt staten, domänstyrelsen och flygförvaltningen, där man praktiskt taget endast byter ut den areal som Knivberga gård får avstå till flygfältet mot ett område om ungefär samma storlek från kronoegendomen. Det sker inga kontanta utlägg på någondera sidan. Priset för det

som Knivberga gård skall förvärva av kronoegendomen är satt till ungefär samma belopp som den summa som ägaren får vid försäljningen till flygförvaltningen.

Jag tycker att det kan vara en rimlig och vetlig lösning att riksdagen accepterar denna överenskommelse. Det är en förhandlingsöverenskommelse och får betraktas som en sådan. Genom arrendatorns fränfalle och genom den omständigheten, att det inte finns några barn i dödsboet, vilkas rätt skulle trädas för nära, medför överenskommelsen icke heller några större svårigheter för dödsboet. Det skulle väl ändå blott vara en tidsfråga, hur länge dödsboet som sådant kunde fortsätta att bruka egendomen.

Om förslaget om avslag skulle bifallas, skulle en nödvändig uppgörelse om utvidgning av flygfältet ytterligare skjutas på framtiden. Jag har den bestämda uppfattningen, att detta icke kommer att medföra fördelar i något avseende för statsverket. Jag kan påminna om att medan man år 1941 hade träffat en uppgörelse om frivillig försäljning av det område som det då var fråga om för ett pris av ungefär 5 000 kronor per hektar, så kostade området över 6 000 kronor per hektar vid expropriationen, plus statens expropriationskostnader. I år har man en uppgörelse som innebär ett pris av ungefär 7 500 kronor per hektar. Jag är övertygad om att ett expropriationsförfarande komme att medföra högst betydande merkostnader för statsverket.

Med hänsyn till dessa omständigheter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja säga till herr Eskilsson, att jag inte har ansett, att den här frågan är komplicerad. Jag tycker i stället, att så som den ligger till är den mycket enkel och klar.

Jag skall börja med herr Jon Jönsson. Det enda undantag — det vet herr Jönsson mycket väl som ledamot i lant-

Ang. försäljning av kronoegendomen Knivberga 2ⁱ

bruksnämnd — som finns från lagen om friköp är de fall då jordägaren själv ämnar överta brukandet av jorden. Om en granne har lust till sin nästas åker, inverkar icke detta på arrendatorns rätt till friköp.

Om flygfältet hade behövt hela kronoegendomen eller större delen därav, skulle jag för min del inte ha gjort någon som helst invändning. Nu har det sagts mig — och det kan hända att herr Jonsson har hört någonting därom — att det föreligger planer på att flygfältet skulle förvärva ytterligare mark av kronoegendomen. Det är naturligtvis även ur denna synpunkt olämpligt, om egendomen säljs i nuvarande läge.

Nu säger både herr Jonsson och herr Eskilsson, att en expropriation av mark skulle ställa sig mycket dyrbarare för staten. Som jag ser på denna sak är det emellertid inte en fråga som på något sätt är relevant, ty ett expropriationsförfarande är ju ett domstolsförfarande. Man måste utgå ifrån att vid detta domstolsförfarande utmäts inte större ersättning än som verkligen är skälig. I varje fall har jag som ledamot av expropriationsnämnd och som expropriationstekniker den erfarenheten, att det inte erläggs större belopp än som kan anses skäligt. Vid ett domstolsförfarande beaktas ju båda parternas rätt.

När herr Jonsson nämnde någonting om att man ifrån det parti som jag tillhör skulle ha påyrkat någon rättshjälp, förstår jag över huvud taget inte vad han menar, ty vid ett expropriationsförfarande har ju den som blir stämd till expropriationsdomstolen möjlighet att tillkalla all den sakkunskap och all den juridiska hjälp som han vill ha.

Herr Jonsson ansåg, att alla mänskliga synpunkter hade tillgodosetts genom den anordning som utskottet nu har tillstyrkt och som innebär att ånkan får bebyggelsen och ett litet område på ungefär 5 tunnland. Det är mycket möjligt att utskottet anser det. Men vad säger arrendatorns änka, och vad ansåg arrendatorn tidigare om detta? I ett nödläge eller inför ett hot har arrendatorn tillstyrkt ett sådant arran-

gemang eller angett att han åtminstone borde få detta. Det är vad herr Jonsson menar med att ta hänsyn till de mänskliga synpunkterna. För min del anser jag, att om man skall ta hänsyn till mänskliga synpunkter, borde denna kronoarrendator behandlas på samma sätt som alla andra kronoarrendatorer. Hade arrendatorn inte velat köpa, skulle fastigheten ha sålts i allmänna marknaden på samma sätt som man brukar göra — vi hade ett sådant fall i Bohuslän i fjol.

Herr Eskilssons anförande rörde sig mest om den andra gården. I mitt första anförande ansåg jag att det inte fanns anledning att ta upp den frågan närmare. Herr Eskilsson lämnade emellertid en uppgift som jag skulle tro är feilaktig. Han sade nämligen att denna gård är mycket väl bebyggd och att bebyggelsen är avsedd för fastighetens ursprungliga areal. Enligt de uppgifter som jag har fått är byggnaderna uppförda efter det den första expropriationen gjordes. Nu minskas jordarealen enligt uppgift från 92 till 75 hektar — det är alltså kvar ungefär 150 tunnland. Den minskningen torde väl inte ha någon större betydelse när det gäller frågan om de ekonomibyggnader som finns på fastigheten. Men jag vill understryka, att det är en fråga som expropriationsdomstolen får ta hänsyn till ur de synpunkter, som expropriationsdomstolarna över huvud taget bedömer dessa frågor.

Herr Eskilsson sade att det kommer att ställas mycket betydande ersättningsanspråk. Ja, det betvivlar jag inte ett enda ögonblick. Det kommer med all säkerhet att ske. Herr Eskilsson antydde själv vilka belopp som i detta fall betalats per hektar åkermark. Men jag vill än en gång upprepa, att jag anser att dessa förhållanden inte är relevanta. De har ingenting med själva principfrågan att göra, ty här är det fråga om en försäljning av en statens egendom, där det har funnits en arrendator ända sedan år 1933. Jag menar att vi inte skall följa någon annan princip, när det är fråga om statsjord, än den som riks-

Ang. försäljning av kronoegendomen Knivberga 2¹

dagen har fastslagit beträffande enskild jord.

Jag skulle till slut vilja säga, att så vitt jag kan erinra mig ordalydelsen i bestämmelserna rörande expropriationsförfarandet, så torde det inte behöva uppstå någon fördröjning när det gäller flygförvaltningens möjligheter att ta marken i anspråk. Expropriationsdomstolen kan förordna, att marken får tas i anspråk innan den slutliga domen faller.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Jag vill först ta upp ett yttrande av herr Spetz i början av hans anförande, nämligen att den lagliga rätten att fortsätta ett arrende endast bryts av att jordägaren övertar jordbruket. Det känner också jag till. Men, herr Spetz, här är ju förhållandet det, att ägaren, d. v. s. staten, är tvingad att av en enskild förvärva jord för allmänt ändamål — och det kommer säkert att ske genom expropriation — och då vill staten sälja annan jord till honom i stället.

Jag tycker faktiskt, att det ligger något ganska rättvist i det med hänsyn till de omständigheter, som här föreligger, då det inte är någon familj, utan en ensamstående änka, som skall överta jorden. Herr Eskilsson har sagt, att lantbruksnämnden inte kan lämna henne erforderlig lånegaranti för en upprustning av fastigheten. Hon får alltså ha kvar de dåliga byggnaderna. Då hon är ensam, får hon leja folk för skötseln av jordbruket. Det har ju sagts många gånger, att om man skall leja folk för att bruka ett dåligt skött jordbruk, så blir inte avkastningen sådan, att den gör någon människa rik. Det kan då inte vara någon förmån för henne att förvärva detta jordbruk. Om hon däremot får möjlighet att förvärva de fem tunnlanden och själva gården, kan hon sitta kvar i orubbat bo och kan ha trädgården kvar och sköta den.

Torgny André, som här skulle både

köpa och avstå jord, är en god jordbrukare. Han har sin jord i god hävd, under det att den jord han får är dålig och dessutom mindre väl utdikad. Han måste alltså räkna med att göra betydande investeringar i den jord han skall förvärva, vilket varje annan köpare också skulle ha fått göra och säkerligen vilja räkna in i överenskommelsen.

Sedan säger herr Spetz, att om arrendatorn själv inte skulle vilja ha gården, så skulle den ha fått säljas på den allmänna marknaden. Här kommer jag tillbaka till något, som herr Spetz också efterlyste. Jag har för mig, att det parti, som herr Spetz representerar, har väckt motioner om att det skulle inrättas särskilda förvaltningsdomstolar, som skall övervaka statsförvaltningen, så att den enskildes intressen inte träds för nära. Även om jag inte vet efter vilka lagar dessa domstolar skulle döma, så tycker jag att de borde gälla för ett fall som detta. När man skall sälja denna statsfastighet till ett så pass högt pris, som det här är fråga om — och det påpekas att priset ökats undan för undan — är det väl ändå ur moralisk synpunkt riktigt med hänsyn till de omständigheter, som enligt vad jag framhållit här föreligger, att en granne, som har sin jord runt omkring statens jord, kan få köpa denna när man kan anse att priset är skäligt med hänsyn till den valuta som lämnas.

Vidare har berörts en annan omständighet, nämligen förbättringen av jordbrukets arrondering. Som herr Eskilsson mycket åskådligt har klagat, ligger statsfastigheten som en enklav i den Andréska fastigheten. Får André köpa den statliga egendomen, får han en bättre arrondering till stånd. Vi måste dessutom med hänsyn till den utrustning, som numera användes inom jordbruket, vidga begreppet familj jordbruk till allt större jordbruk. André har sådana maskiner och byggnader, att han kan ta hand om och ordentligt sköta det jordbruk han får efter sammanläggningen. Därför förefaller det mig, som om det förslag man här har kommit fram till är riktigt.

Ang. försäljning av kronoegendomen Knivberga 2¹

Sedan kan jag verkligen inte förstå att herr Spetz — som jag känner som en mycket välvillig människa — kan tycka att det är så orimligt att två myndigheter resonerar litet för att komma till ett hyggligt beslut, och jag förstår inte, varför man onödigtvis skall behöva trakassera människor genom ett expropriationsförfarande. Jag tror säkert — som herr Eskilsson åskådliggjort — att priset inte kommer att bli mindre, om denna mark skulle exproprieras.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag. Och jag vill gärna tillägga, att det inte är alla gånger jordbruksutskottet framlagt så förståndiga förslag som det här har gjort.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Jag har kanske inte så mycket att tillägga med anledning av herr Spetz' senaste anförande, men jag skulle ändå vilja göra ett par reflexioner.

Det har omvittnats från sakkunniga myndigheter, att när det gäller jordbeskaffenhet och skötsel av de båda gårdarna ligger Knivberga gård betydligt över kronoegendomen. Jorden är av bättre beskaffenhet och är bättre skött, och hävden är över huvud taget bättre än på kronoegendomen. Det förefaller därför som en ganska fördelaktig uppgörelse även ur statens synpunkt, när man nu gör ett byte som i praktiken innebär att staten avstår från åkerareal av ungefär samma omfattning som den som förvärvas från Knivberga gård.

Vi rör oss ju på okända marker när vi talar om vad man skulle behöva betala vid en eventuell expropriation. Men eftersom den mark, som skall förvärvas för flygfältets räkning, är välskött och väl dikad och utgör en väsentlig del av fastighetens sammanlagda åkerareal, måste priset komma att ställa sig ganska högt. Herr Spetz nämnde att den, som blir stämd vid en expropriation, har alla möjligheter att bevaka sin rätt och påkalla den värdering och uppskattning som kan finnas erforderlig. Detta

medför en kostnad som den expropriering får betala, och därför kommer ett expropriationsförfarande i detta fall liksom förra gången att medföra betydande merkostnader utöver själva köpeskillingen.

Till sist en enda uppgift om storleken på Knivberga gård. Jag har faktiskt inga exakta uppgifter om gårdens storlek. Jag vet inte heller om herr Spetz' uppgifter är riktiga och varifrån de härstammar; om han har tagit dem ur några officiella handlingar. År 1941 utgjorde emellertid enligt mina uppgifter 36 hektar ungefär 1/3 av den dåvarande arealen, vilket betyder en totalareal av mellan 100 och 110 hektar. Enligt samma uppgifter utgör nu 17 hektar ungefär 1/4 av den återstående arealen. Dessa uppgifter stämmer med varandra.

Jag vidhåller därför vad jag förut sagt, att arealen på Knivberga gård utgjorde ursprungligen något över 100 hektar och skulle efter de båda försäljningarna ha minskat till ungefär hälften av den ursprungliga arealen. Den omständigheten måste naturligtvis högst väsentligt påverka möjligheterna att utnyttja befintligt byggnadsbestånd.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag har ingen anledning att replikera herr Eskilsson, ty jag har över huvud taget inte lagt mitt anförande på den bogen — grannens gård intresserar mig inte, den må vara välskött eller inte och ha den eller den arealen, det är fullkomligt egal i detta sammanhang.

Herr Jonsson däremot diskuterade mera den fråga det här gäller, nämligen frågan om försäljning av jordbruksfastigheten. Han frågar, om det är oriktigt, om två statliga myndigheter på detta sätt kan samordna sina strävanden och komma till en uppgörelse som de ser vara ur statens synpunkt fördelaktig. Är detta oriktigt? Ja, herr Jonsson, jag tycker att det är oriktigt, om nämligen tredje mans rätt trädes för när. Nu vet jag mycket väl att förköpslagen inte

Ang. försäljning av kronoegendomen Knivberga 2¹

gäller för staten; det borde den göra. När staten stiftar lagar för enskilda, bör dessa i all rimlighets namn gälla även för staten.

Det är en moralisk synpunkt som jag anlägger, och därför är det förfarings-sättet här gäller oriktigt. Arrendatorn bör ha förköpsrätt i detta fall. Hur änkans kommer att ställa sig, är inte vår sak att avgöra på förhand. Det blir hennes sak att besluta om när krono-egendomen blivit värderad i den ordning, som författningarna säger, och hon blivit erbjuden gården, så som moraliska skäl kräver. Först därefter har domänstyrelsen och det allmänna möjlighet att handla efter lägligheten. För min del måste jag säga, att hela denna fråga framstår för mig som en fråga om renlighet när det gäller statens affärer, om jag får använda det uttrycket.

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Herr Spetz började sitt förra anförande med att replikera till mig, att han inte ansåg fallet vara komplicerat, och herr Spetz säger nu, att för honom är det fullkomligt egalt hurdana förhållandena är på granngården, Knivberga gård. Jag undrar om herr Spetz inte förenklar saken litet för mycket för sig själv genom att framställa frågan på det sättet. För de myndigheter, som skall förhandla om förvärv av mark för flygfältets utvidgning, är det inte egalt med förhållandena på Knivberga gård. De måste nämligen förvärva mark ifrån denna egendom. För dem som praktiskt skall handlägga frågan är det därför nödvändigt att se på förhållandena på båda gårdarna.

De båda gårdarna ligger precis intill varandra, och kronoegendomen är helt omsluten av den andra egendomen. När det då yppade sig ett tillfälle att göra ett byte och på det viset lösa en mång-årig, svår förvärvsfråga på ett vettigt sätt, handlade man därefter.

Herr **SPETZ** (fp):

Herr talman! Jag skall bara säga herr Eskilsson, att jag själv varit med i en expropriationsnämnd i fråga om utvidg-

ning av flygfältet vid Säve, men aldrig var det tal om att de jordägare, som där fick lov att avstå mark — i vissa fall en mycket stor del av sin fastighet — skulle kunna tvinga fram att få ersättning av annan mark från kronan. Det blev helt enkelt en värdering, som expropriationsdomstolen gjorde, och saken var enkel och klar.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 25.

Interpellation ang. kostnadsfördelningen mellan kommuner, som samverka på skolväsendets område

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om en översyn av kommitté- och utredningsväsendet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 76, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt angår Himmelsända 2ⁱ i Södermanlands län och stadsägan nr 2174 + 2178 + 2179 + 2340 i Norrköpings stad, jämte i ärendena väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 6 bifölles även av andra kammaren.

Interpellation ang. kostnadsfördelningen mellan kommuner, som samverka på skolväsendets område

Herr ANDERBERG (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I ett utlåtande, avgivet till 1955 års höstriksdag, anför sammansatta konstitutions- och statsutskottet i ett avsnitt som behandlar spörsmål, som sammanhänger med frågan om interkommunal samverkan på skolans område följande:

»Ett väsentligt spörsmål är självfallet fördelningen av kostnaderna mellan samverkande kommuner. Departementschefen förordar, att den mottagande kommunen skall uppbära ersättning för de verkliga merkostnaderna, som åsamkas genom elever från andra kommuner. Utskottet har i princip intet att erinra mot en dylik beräkningsgrund, men förutsätter, att om så skulle befinnas lämpligt det bör vara Kungl. Maj:ts obetaget att tillämpa annan beräkningsgrund, t. ex. medeltalsberäkningar eller andra schablonmässiga metoder. Utskot-

tet anser det värdefullt, att anvisningarna avseende kostnadsfördelningarna mellan kommuner, som samverka på skolans område i annan form än genom kommunalförbund, utarbetas genom Kungl. Maj:ts försorg. Utskottet vill, i anslutning till vad utskottet nyss anför, framhålla önskvärdheten av att dessa anvisningar göras enkla och lättillämpade i avseende å beräkningsmetoderna.»

Riksdagen anslöt sig till vad utskottet sålunda föreslagit. De begärda anvisningarna har emellertid trots den treåriga väntetiden inte avhörts.

Den skolplanering framför allt för enhetsskolans högstadium som nu pågår ute i landet hämmas i hög grad av att klara riktlinjer till ledning för kostnadsfördelningen ännu saknas. Det har blivit alltmera uppenbart att om enhetsskolreformen skall kunna genomföras i landskommunerna på ett ändamålsenligt och för skolväsendet lyckligt sätt, så påkallas i mycket stor utsträckning en samverkan mellan närliggande kommuner. Det är av vikt för kommunalmännen att, innan beslut om sådan samverkan fattas av de kommunala organen, kunna något så när överblicka de ekonomiska konsekvenserna av ett sådant samgående.

Även för länskolnämnderna är det ett önskemål av första ordningen att de beställda anvisningarna med det snaraste blir utfärdade. Samma riksdagsutskott, som ovan citerats, har på ett annat ställe i samma utlåtande anför, att bland de åtgärder som tillkommer länskolnämnden framstår helt naturligt de, som sammanhänger med en interkommunal samverkan för samordning och planering av skolväsendet som en av de främsta.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande interpellation:

Vill statsrådet lämna riksdagen en redogörelse för hur långt arbetet med ifrågavarande anvisningar rörande kostnadsfördelningen mellan kommuner, som samverkar på skolans område, fort-

Interpellation ang. kostnadsfördelningen mellan kommuner, som samverka på skolväsendets område

skridit, eller vilka åtgärder Kungl. Maj:t i annan ordning ämnar vidtaga för att lämna kommunerna ledning vid överenskommelse om fördelning av dessa kostnader?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.13.

In fidem

K.-G. Lindelöw